

การใช้หลักจิตวิทยา 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แบบสหศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

พระไพฑูริย์ กุศลจิตโต (ประจวบ) *

จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของผลงานของคณะครูศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม วิทยาลัยการศึกษาศาสตร์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พฤษภาคม 2553
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยการศึกษาศาสตร์)

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

พระปัญญา กุศลจิตโต (ประชุมสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พฤษภาคม 2558

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

พระปัญญา กุศลจิตโต (ประชุมสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พฤศจิกายน 2558
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

AN APPLICATION OF THE FOUR PRINCIPLES OF IDDHIPADA TO
THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ADMINISTRATION OF
BUDDHIST GENERAL EDUCATION SCHOOLS IN KALASIN PROVINCE

PHRA PUNYA KUSALAJITTO (PRACHUMSUK)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE MASTER OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
NOVEMBER, B.E. 2558 (2015)
(COPYRIGHT OF MAHAAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ พระปัญญา กุศลจิตโต ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัยได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(พระพุทระกูล พุทธรกชิต, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ดร.)

.....กรรมการ

(พระพุทระกูล พุทธรกชิต, ดร.)

.....กรรมการ

(พระครูสุธีวรสาร, ดร.)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง)

.....กรรมการ

(ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี)

คณะศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

.....คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(พระปริยัติสารเวที, ดร.)

วันที่ ๑๐ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก พระพุทระกุล พุทธฤทธิโต,ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ให้คำแนะนำปรึกษาปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ พระครูสุธีวรสาร , ดร. พระครูปัญญาวรรุ ฐและขอบพระคุณ ดร.สถิตย์ กุลสอน ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย และได้ให้คำแนะนำปรับปรุงเนื้อหาสาระเพื่อให้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และประสบการณ์ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโททุกท่าน ที่ได้ให้ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ ตลอดจนถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา อันเป็นที่เคารพรักรักยิ่งของผู้วิจัยผู้ซึ่งวางรากฐานการศึกษาที่ดี และเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งของผู้วิจัย

คุณค่าและประโยชน์อันใดที่พึงเกิดมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมระลึกถึงพระคุณอันประเสริฐของพระรัตนตรัย ขออานิสงสนันจนเป็นพลังปัจจัยเกื้อหนุน บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ ตลอดจนถึงผู้มีพระคุณท่านอื่น ๆ ซึ่งมีอาจนามกล่าวไว้ได้หมด ณ ที่นี้

พระปัญญา กุศลจิตโต (ประชุมสุข)

5621150512002 : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา; ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: หลักธรรมกับการบริหาร/อิทธิบาท 4

พระปัญญา กุศลจิตโต (ประชุมสุข): การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ (AN APPLICATION OF THE FOUR PRINCIPLES OF IDDHIPADA TO THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ADMINISTRATION OF BUDDHIST GENERAL EDUCATION SCHOOLS IN KALASIN PROVINCE) อาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์: พระพุทระกูล พุทธระกษิโต,ปร.ด., 110 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

วิทยานิพนธ์ เรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำแนกตามสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 110 รูป/คน และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงและค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรโดยใช้ t-test และ F-test (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

1) การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะและวิมังสา ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีสถานภาพต่างกันมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกันมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีระดับการศึกษาที่ ต่างกันมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยรวม ไม่แตกต่างกัน

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด สามลำดับแรก คือ ควรแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน รองลงมา ควรมุ่งมั่นในงานที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันและควรมีการปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ

5621150512002 : MAJOR : EDUCATIONAL ADMINISTRATION; M.Ed.

(EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS : BUDDHISM AND ADMINISTRATION/IDDHIPADA FOUR

PHRA PUNYA KUSALAJITTO (PRACHUMSUK) : AN APPLICATION OF THE FOUR PRINCIPLES OF IDDHIPADA TO THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ADMINISTRATION OF BUDDHIST GENERAL EDUCATION SCHOOLS IN KALASIN PROVINCE. PHRA FUTRAKOOL BUDDHARAKKHITO, Ph.D., 110 P. Year B.E. 2558 (2015).

This thesis was entitled “An Application of the Four Principles of Iddhipada to the Sustainable Development of the Administration of Buddhist General Education Schools in Kalasin Province”. Its objectives were: 1) to study the application of Iddhipada for the school administration, 2) to compare the application of Iddhipada for the school administration according to variables as experience and education, and 3) to study suggestions on the application of Iddhipada for the school administration at Phrapariyattitham Schools in Kalasin. 86 samples were teachers who teach in Phrapariyattitham schools. The research instruments was the five-rating scale questionnaire containing the corrected item-total correlation ranging from 0.26 to 0.67 and the Cronbach’ s Alpha at item- deleted correlations at 0.88. The statistics as administer to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test (One-way ANOVA).

The findings of this research were as follows:

1) The application of Four Principles of Iddhipada for school administration was overall at the high level descending arranging in descending order: Chanda (Intention), Citta (consciousness), Viriya (Effort), and Vimamsa (investigation) respectively.

2) The results of comparison were revealed that teachers who have differences in experience and education had not statistically significant difference of the application of Iddhipada for school administration in Phrapariyattidham Schools both in the overall and other fields.

3) Suggestions on the application of Four Principles of Iddhipada for school administration arranging in descending order of top three frequencies: learning for working, paying attention to a task and sincerely working, and reviewing an outcome of task.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	3
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4	26
2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา	35
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง	41
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย	42
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	44
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	45

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	46
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	46
4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	46
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	47
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	70
5.1 สรุปผลการวิจัย	70
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	72
5.3 ข้อเสนอแนะ	78
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	85
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อวิจัย	86
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย	90
ภาคผนวก ค แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	100
ภาคผนวก ง ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	105
ภาคผนวก จ ความเที่ยงตรงและค่าความสอดคล้อง(IOC)	107
ประวัติผู้วิจัย	110

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
3.1	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
4.1	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ	48
4.2	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	48
4.3	แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	49
4.4	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการใช้หลักอิทธิบาท ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนก โดยรวมและรายด้าน	49
4.5	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกโดยรวมและรายข้อ	50
4.6	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกโดยรวมและรายข้อ	51
4.7	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกโดยรวมและรายข้อ	52
4.8	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกโดยรวมและรายข้อ	53
4.9	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามสถานภาพ	54
4.10	แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตาม สถานภาพ	54
4.11	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามสถานภาพ	55

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนก ตามสถานภาพ	55
4.13 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามสถานภาพ	56
4.14 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตาม สถานภาพ	56
4.15 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามสถานภาพ	57
4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนก ตามสถานภาพ	57
4.17 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามสถานภาพ	58
4.18 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนก ตามสถานภาพ	58
4.19 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	59
4.20 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	59
4.21 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	60

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.22 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	60
4.23 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	61
4.24 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	61
4.25 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	62
4.26 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	62
4.27 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	63
4.28 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	63
4.29 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา	64
4.30 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอทิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา	64
4.31 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามระดับการศึกษา	65

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.32 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามระดับการศึกษา	65
4.33 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามระดับการศึกษา	66
4.34 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามระดับการศึกษา	66
4.35 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามระดับการศึกษา	67
4.36 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามระดับการศึกษา	67
4.37 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามระดับการศึกษา	68
4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามระดับการศึกษา	68
4.39 แสดงจำนวนความถี่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามรายด้านและรายประเด็น	69

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบที่	
1.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	3
3.1 แสดงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในอดีตที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนในด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม ต่อมาคณะสงฆ์และกรมการศาสนาได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ที่พระภิกษุและสามเณรควรได้รับการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้จัดทำหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อันเป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2514 (กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557, หน้า 1) เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาอันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมซึ่งยังถือได้ว่า สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545–2559 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2554, 36)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสศึกษาสายสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายโดยเทียบชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญจัดหลักสูตรให้มีวิชาที่เหมาะสม แก่ภาวะของพระภิกษุสามเณรที่จะศึกษาได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและเป็นวิชาที่จำเป็นต่อพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ ได้แก่ ภาษาบาลีธรรมวินัยศาสนปฏิบัติ ภาษาไทยภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา (กมล รอดคล้าย, 2532, หน้า 26-27) ซึ่งมุ่งให้พระภิกษุสามเณรมีบุคลิกภาพเหมาะสมตามสมณะเพศช่วยให้มีความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรมปรับตัวเข้ากับสังคมได้และไม่ขัดต่อวินัยสงฆ์

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2557 มีจำนวน 403 โรงเรียน พระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการศึกษาจำนวน 50,593 รูป เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 35,129 รูป มัธยมศึกษาตอนปลาย 15,464 รูป ซึ่งจากสถิติจำนวนนักเรียนแสดงให้เห็นว่าจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา (สถิติข้อมูล โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสำนักงานกลุ่ม 10, 2557ครั้งที่ 1, กองพุทธศาสนาศึกษา ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ)

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งได้มีการจัดการเรียนการสอนจำนวนทั้งหมด 9 แห่ง โดยแต่ละแห่งได้มีความพยายามในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาพร้อมทั้ง ให้เกิดการสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 1 มาตรา 9 (4) ในบริหารจัดการการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 7) เช่น ได้มีการจัดเสวนาในการพัฒนาและหาแนวทางแก้ปัญหาในสถานศึกษาพร้อมทั้งประเมินการทำงาน

ประจำปีการศึกษา เป็นต้น ถึงกระนั้นก็ตาม จากการ สัมภาษณ์ของผู้วิจัย ซึ่ง อยู่ในบริบททาง การศึกษาของพระภิกษุสามเณรเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี ยังเห็นว่า การบริหารจัดการโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิด ประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร เช่น ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงานสัมพันธ์กับชุมชน ด้านกิจการนักเรียน และด้านจัดการเรียนการสอน ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของการบริหาร ศักยภาพของผู้บริหาร เป็นต้น เป็นเหตุทำให้พัฒนาทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณร อย่างล่าช้า และไม่เทียบเท่าโรงเรียนขนาดใหญ่ในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ทั้งที่จริงแล้วโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เหมือนกับ โรงเรียนทั่วไปและยิ่งไปกว่านั้นยังได้รับการสนับสนุนจาก คณะสงฆ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์และ องค์กรทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่ามีความรู้และความเข้าใจในการนำ หลักธรรมทางศาสนาขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างดีเยี่ยม คือ อิทธิ บาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา โดยหัวข้อหลักธรรมนี้สมควรเหมาะแก่การนำมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่จะนำพาองค์กรแห่งการเรียนรู้ไปสู่ ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงเท่านั้นยังจะนำไปสู่จุดหมายของการพัฒนาบุคคลให้มี คุณภาพที่ดีต่อสังคมและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาใน จังหวัดกาฬสินธุ์นั้นได้มีการนำใช้หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อนำไปสู่การ พัฒนามากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยมีความมุ่งหวังในการนำผลการวิจัย ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ เป็นองค์ความรู้จากการศึกษาในครั้งนี้ นำไป เสนอต่อหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคส่วนต่างๆ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและประกอบการพิจารณาวางแผนโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำแนกตาม สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อเป็นการตรวจสอบคำถามของการวิจัยว่าเป็นไปตามนั้นหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

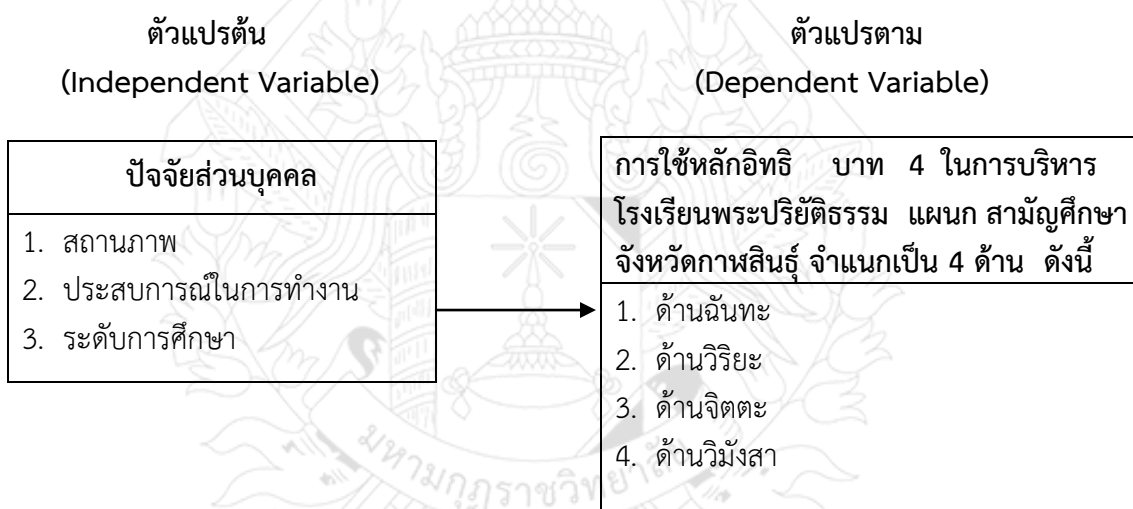
1.3.1 ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงาน แตกต่างกัน

1.3.2 ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงาน แตกต่างกัน

1.3.3 ครูในโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงาน แตกต่างกัน

1.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (ที่หมึกาย ปาฎีกวรรค ฎีกา ,เล่มที่ 11, ข้อ 231,หน้า233) มาสรุปกรอบแนวคิดและกำหนดตัวแปรดังโครงสร้างต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนปริยัติธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน

1.5.2 ทำให้ทราบความแตกต่างของการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนปริยัติธรรม ของครูที่มีสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษาที่ต่างกัน

1.5.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้สำหรับบริหารโรงเรียนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพฤติกรรม และการดำเนินงานในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

1.6.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเป็นครูบรรพชิต จำนวน 19 รูป ครูฆราวาส จำนวน 91 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 110 รูป/คน โดยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 รูป/คน

1.6.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ด้านดังนี้ 1. ด้านฉันทะ 2. ด้านวิริยะ 3. ด้านจิตตะ 4. ด้านวิมังสา (ที่หมินกาย ปาฎีกวรรค ฎีกา, เล่มที่ 11, ข้อ 231, หน้า 233)

1) **ตัวแปรต้น** ได้แก่ สถานภาพจำแนกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) ครูบรรพชิต และ 2) ครูฆราวาส ประสบการณ์ในการทำงานแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ 1) ไม่เกิน 5 ปี 2) 6-10 ปี 3) 11 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ปริญญาตรี 2) ปริญญาโท 3) ปริญญาเอก

2) **ตัวแปรตาม** ได้แก่ การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา

1.6.3 **ขอบเขตด้านพื้นที่** โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 9 แห่ง ดังนี้ 1) โรงเรียนชัยมงคลวิทยา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลาง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสิมนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปฐมแพ่งศรี อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ 5) โรงเรียนหนองบัวพัฒนาวิทยา อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ 6) โรงเรียนไชยวารวิทยาเสริม อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ 7) โรงเรียนวัดบุญทรีกาวาส อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 8) โรงเรียนสมเด็จปริยัติอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 9) โรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชาานิยม อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.6.4 **ขอบเขตด้านระยะเวลา** เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 ถึง เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558

1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารโรงเรียน หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นไปที่บุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยหลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการวางแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมของ ในด้าน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการและการเงิน ซึ่งถือได้ว่าเป็น กระบวนการที่ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้อำนาจในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า คือ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการงานดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการบริหารตลอดถึง นำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในการบริหารโรงเรียนตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งมี 4 ประการคือ

ฉันทะ หมายถึง การกระทำที่แสดง ถึงความสนใจใฝ่รู้ พอใจในผลของการกระทำและพยายามปรับปรุงผลให้ดีขึ้น มีความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระนั้นบรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย

วิริยะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ที่เกิดขึ้นโดยมองอุปสรรคที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จ

จิตตะ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่น ในการทำงานด้วยจิตแน่วแน่จดจ่อในสิ่งนั้น เมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่ละทิ้งงานนั้น อุทิศตนเองต่องานที่ทำ

วิมังสา หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญ และการค้นคว้าพร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงาน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตามระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่ พระภิกษุ สามเณร ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือครูผู้ทำหน้าที่ และมีอำนาจในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภายในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยร่วมมือกันทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ครู หมายถึง ครูบรรพชิตและครูฆราวาส ผู้ทำหน้าที่ทางด้านการเรียนการสอนตลอดถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานภาพ หมายถึง การจำแนกสถานะทางสังคมของครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

ครู บรรพชิต หมายถึง พระภิกษุที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ครูฆราวาส หมายถึง บุคคลสามัญชนทั่วไปที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการทำงานในตำแหน่งครูของโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกเป็น 3 กลุ่มดังนี้
ไม่เกิน 5 ปี 6-10 ปี 11 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัย ครั้งนี้
มี 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมอริยบท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอริยบท 4 และการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้เสนอสาระสำคัญดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยบท 4
- 2.4 สภาพพื้นที่ที่ได้ศึกษา
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เปิดรับบุตรหลาน ประชาชนทั่วไปที่ด้อยโอกาสในทางการศึกษาเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยต้องบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรเท่านั้น หรือเรียกว่า “บวชเรียน” ซึ่งมีการเรียนการสอนในทางโลก เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ คณิต อังกฤษ เป็นต้น และในทางธรรม เช่น พุทธประวัติ หลักธรรม ทางศาสนา และบาลี เป็นต้น เมื่อเรียนจบในระดับมัธยมศึกษาและหากมีความประสงค์ที่จะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในระดับปริญญาตรี โท เอกก็สามารถ เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งคือ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้อีกด้วย

2.1.1 ความหมายการบริหารโรงเรียน

ความหมายและขอบข่ายของการบริหารการศึกษาภายใต้กำหนดพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

ความหมายของการบริหาร โรงเรียนได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่านแต่โดยสรุปแล้วความหมายของการบริหาร โรงเรียนหมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนทรัพยากรต่างๆเช่นคนเงินวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบันหรือสถานศึกษานั้นๆให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

ประพันธ์ สุริหาร (2547, หน้า 18) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะในการทำงานให้สำเร็จโดยใช้คนอื่น เป็นความถนัดหรือทักษะส่วนบุคคลอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการและการควบคุม รวมถึงการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จขององค์กรที่กำหนดไว้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2548, หน้า 12) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรโดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ เช่น การวางแผน การจัดองค์กร การนำและควบคุม ในกรณีหน้าที่ทางการบริหาร

พิชากรณ์ นาคเนียม (2555, หน้า 23) ได้กล่าวว่า การบริหาร คือ กระบวนการดำเนินงานที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำเอาทรัพยากร คน เงิน วัสดุ การจัดการ มาดำเนินการตามกระบวนการบริหาร ซึ่งผู้บริหารจะต้องอาศัยทั้งอำนาจ หน้าที่ ภาวะผู้นำ ทักษะและความรู้ทางการบริหารมาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ชลธิชา ลิมสกุลศิริรัตน์ (2551, หน้า 13) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่จะทำงานให้งานต่าง ๆ ลุล่วงหรือสำเร็จ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหาร ซึ่งผู้บริหารต้องอาศัยทั้งอำนาจ หน้าที่ ภาวะผู้นำ ทักษะและความรู้ทางการบริหาร มาดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สันติ บุญภิรมย์ (2552, หน้า 25) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชน ประชาชน ตามรูปแบบของการศึกษาประเภทต่าง ๆ เพื่อให้มีความเจริญงอกงามสู่วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม

พระสุทธิศักดิ์ สุภกิจใจ (เชี่ยวชาญ) (2554, หน้า 22) ได้กล่าวว่า การบริหาร การศึกษา คือ กระบวนการที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดการองค์การ การนำและการควบคุมการใช้ทรัพยากรในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลและสังคมมีความเจริญงอกงามโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสวน ทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ รัศจรรย์ลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดการสิ่งแวดล้อม สังคม การเรียน และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากแนวคิดข้างต้นของนักวิชาการ สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการให้การจัดการให้เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ ตามกลยุทธ์ที่สามารถเป็นไปได้โดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารซึ่ง มีหลัก ๆ 3 อย่าง คือ เงิน คน และวัสดุ เพื่อเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความคุ้มค่าต่อการบริหาร ซึ่งเป็นต่อบ่งชี้ถึงความเจริญหรือ ความสำเร็จของการบริหารงานให้เติบโต

2.1.2 การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

1. วิถีความเป็นพระปริยัติธรรม

การศึกษาในพระพุทธศาสนาดำเนินตามแนวไตรสิกขาโดยยึดถือพระพุทธพจน์เป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติ ดำรงรักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบดำเนินชีวิตตามหลักแห่งพระธรรมวินัยโดยอาศัยพระไตรปิฎกเป็นพื้นฐานและใช้คัมภีร์เพื่ออธิบายความในพระไตรปิฎกเป็นตำราหรือแบบเรียนการศึกษาในระดับนี้เรียกว่าการศึกษา พระปริยัติธรรม มาณพ พลไพรินทร์ (2533, หน้า 4)

เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติตลอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีแม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรีเป็นราชธานีการศึกษาพระปริยัติธรรมก็ยังเป็นที่นิยมในบรรดาผู้ที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษาพระปริยัติธรรมยังคงเน้นหนักในเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งส่งเสริมทำนุบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดมาจะเห็นได้

จากหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏทั้งในเรื่องของโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปะและเอกสารทางวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งล้วนแต่เกิดโดยพระบรมราชาบุรุษทั้งสิ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์การศึกษาพระปริยัติธรรมได้เจริญรุ่งเรืองมากโดยเฉพาะในยุคต้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากการออกทรงผนวชของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์จนเป็นประเพณีที่นับถือของชาวพุทธตลอดมาว่าชายไทยที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะต้องออกบวชแม้การคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการก็ให้ความสำคัญกับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้วเป็นต้น โดยเริ่มจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในรูปสถาบันทรงสถาปนามหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งแรกขึ้นที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ในปีพุทธศักราช 2432 เรียกว่ามหาวิทยาลัย (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตและในระยะต่อมาได้เกิดมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งที่ 2 ขึ้นคือมหามกุฏราชวิทยาลัย (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายโดยมีโครงการว่าสถาบันศาสนาสองแห่งนี้เป็นแหล่งที่พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทั้งปริยัติธรรมที่มีพระไตรปิฎกเป็นแกนและวิชาชีพชั้นสูงอย่างสมัยใหม่และต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเริ่มจัดตั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นอีกระบบหนึ่งเรียกว่านักธรรมโดยจัดเสริมเข้ากับการศึกษาบาลีแบบเปรียญโดยสัมพันธกันอย่างถูกต้องจะช่วยให้ผู้ศึกษาพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงสาระแห่งความรู้ในคัมภีร์และนำ ความรู้ในคัมภีร์ออกมาและใช้ประโยชน์พร้อมมีทรรศนะที่ลึกและกว้างขวางยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษานั้นมีมูลเหตุสืบเนื่องจากการจัดการศึกษาบาลี มัชฌิมศึกษาและบาลีสมาคมศึกษาสำหรับนักเรียนวัด ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งของจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและได้เจริญก้าวหน้ามาปัจจุบันนี้

สมัยราชกาลที่ 6 ระบบการศึกษาของรัฐและคณะสงฆ์ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดและการศึกษาของรัฐได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้าอย่างมากมายจึงทำให้ค่านิยมในหมู่เยาวชนและพระภิกษุสามเณรให้ความสนใจเรียนวิชาต่างๆ ทางโลกมากกว่าวิชาพระปริยัติธรรมปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ นอกจากจะมุ่งเน้นเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีแล้วยังมุ่งเน้นด้านการศึกษาวิชาสามัญที่เป็นพื้นฐาน อันจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของบุคคลทั่วไปด้วยเพราะการที่พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระปริยัติธรรมควบคู่ไปกับวิชาสามัญจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น อันมีผลทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ หลักธรรมคำสอนได้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันอีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์และกระทรวงศึกษาธิการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กับการศึกษาวิชาสามัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อการศึกษานาชาติและพระพุทธศาสนาสืบไป

2. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ (พระราชวรณีย์ 2521, หน้า 355) ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องจากการที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดตั้งโรงเรียนบาลี

มัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัดกล่าวคือ ภายหลังจากการที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสองแห่งคือ มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นทางมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลีนักธรรมและความรู้ชั้นมัธยมโดยรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุสามเณรเรียนกันมากทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่าโรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัด โดยมติสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัดเปิดทำการสอนสมทบในชั้นตัวประโยคคือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาและเมื่อสามเณรนิยมนั้นก็ยังคงได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมากโรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวางจนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาระบบและบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไปเป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาระบบและบาลีแต่ทางการคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวงสมัยนั้นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่มีวิชาบาลีวิชาธรรมและวิชาทางโลกเรียกว่าบาลีสึกษาสามัญและปริทัศน์ศึกษาและได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรีว่าด้วยการ ศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัดและกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นใหม่แทนแต่การปรากฏต่อมาว่าการศึกษาระบบใหม่ไม่เป็นที่นิยมของผู้เรียนพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียนโดยได้รับประกาศนียบัตรจาก กระทรวงศึกษาธิการอยู่ดังนั้นนักเรียนโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากัน เข้าชื่อเป็นนักเรียนโรงเรียนราช ภัฏของวัดซึ่ง ตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้างสมัครสอบบ้างเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (กรมการศาสนา, 2521, หน้า 7-9) เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและแก้ไขปัญหาความสับสนในวงการศึกษาคณะสงฆ์ก็ออกเรียกร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราช ภัฏที่เสนอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิด การสอนสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศให้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักรกล่าว คือศาสนจักรก็ได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางประพฤติปฏิบัติชอบ ในขณะที่ดำรงอยู่ในสมณะเพศหรือแม้ลาสิกขาบทไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจึงได้ก่อตั้งขึ้นและกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆทั่วประเทศเป็นที่นิยมของพระภิกษุสามเณรที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวางปัจจุบันมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่ปี 2515 มีโรงเรียนที่เปิดสอน 51 โรงเรียนพระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการศึกษารวม 4,800 รูป (กรมการศาสนา, 2544, หน้า 1)

ในปัจจุบันปีการศึกษา 2557 มีจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 403 โรงเรียนพระภิกษุสามเณรที่เข้ารับการศึกษามีจำนวน 50,593 รูป เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 35,129 รูป มัธยมศึกษาตอนปลาย 15,464 รูป ซึ่งจากสถิติจำนวนนักเรียนแสดงให้เห็นว่าจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา (สถิติข้อมูล โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานกลุ่ม 10, 2557 ครั้งที่ 1, กองพุทธศาสนศึกษา ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ)

3. การดำเนินการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสศึกษาสายสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยเทียบชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญจัดหลักสูตรให้มีวิชาที่เหมาะสม แก่ภาวะของพระภิกษุสามเณรที่จะศึกษาได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและเป็นวิชาที่จำเป็นต่อพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวินัยพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ ได้แก่ ภาษาบาลีธรรมวินัยศาสนปฏิบัติ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา (กมล รอดคล้าย, 2532, หน้า 26-27) หลักสูตรที่จัดขึ้นจนได้นำ ตัวเองหรือเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อมุ่งให้พระภิกษุสามเณรมีบุคลิกภาพเหมาะสมตามสมณะเพศช่วยให้มีความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรมปรับตัวเข้ากับสังคมได้และไม่ขัดต่อวินัยสงฆ์ มุ่งให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาในระดับสูงขึ้น โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับพระภิกษุสามเณรที่เรียนจบมัธยมศึกษาตอนปลายของหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง การดำเนินการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีลักษณะการบริหารโดยสภาการศึกษา ของคณะสงฆ์เป็นองค์การหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง ส่วนการบริหารโรงเรียนให้อยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ เช่น ให้เจ้าคณะจังหวัดมีหน้าที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในระดับอำเภอ มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียนของแต่ละโรงเรียนเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในแต่ละวัดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจะจัดตั้งได้ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการและด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์วัดที่สามารถจัดตั้งโรงเรียนได้ต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการกรมการศาสนาภายใต้การกำกับดูแลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ทำหน้าที่เพียงอนุมัติการจัดตั้งและให้การส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะโรงเรียนดังกล่าวมิได้เป็นโรงเรียนของกรมการศาสนาโดยตรงเหมือนกับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาหรือสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแต่มีลักษณะ คล้ายกับโรงเรียนเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

4. การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

กิตติ ธีรศาสน์ (2539, หน้า 32) ได้กล่าวถึงการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งในการวิจัยอนุโลมตามภาระงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกงานออกเป็น 6 งานดังนี้

1. งานบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจการทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารงานบุคคล หมายถึง การคัดเลือกครูเข้ามาทำการสอนการปฐมนิเทศ การอบรมครูประจำการการสร้างขวัญและกำลังใจการประเมินผลงานของครู

3. การบริหารงานธุรการและการเงิน หมายถึง งานที่ประกอบด้วยงานสารบรรณ งานทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

4. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดัดแปลงอาคาร สถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่เหมาะสมสะดวกสบายกับการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนครูคนงานและผู้มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

5. การบริหารงานกิจการนักเรียน หมายถึง การจัดการแนะนำ รวมทั้งการปฐมนิเทศการให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียนเช่นการจัดที่รับประทานอาหารการจัดกิจกรรมนักเรียนการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนรวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย

6. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึงการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่างๆด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบายและจุดประสงค์ของชุมชนอีกด้วยเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการทั้ง 2 ฝ่าย

2.1.3 บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน

การบริหาร ของผู้บริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่า ในครอบครัวหรือองค์การโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรง ชีวิตของมนุษย์ในสังคม (พระมหาคำพิง ธีรปัญญา (เพ็ญญู), 2554, หน้า 21)

ศิรินาถ นันทวัฒน์ภริมย์ (2547, หน้า 37) ได้กล่าวว่า การบริหารของผู้บริหารโรงเรียน เป็นงานที่มีบทบาทหลักในการประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานอื่น ๆ ของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามมาตรฐานคุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนด มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ การศึกษารวมทั้งการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยเน้นความโปร่งใส การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ยุพิน ศรีอุทิศ (2549, หน้า 4) ได้กล่าวว่า ทักษะที่ผู้บริหารจะต้องมีเพื่อให้ได้รับความสำเร็จในการบริหารและจัดการ โดยนำมาดำเนินการอย่างเป็นระบบ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิควิธี

ประภาพรณ รักเลี้ยง (2556, หน้า 1) การบริหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งเพราะว่าใน การดำเนินงานใด ๆ ก็ตามหากไม่มีการบริหารโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จมีน้อยมากหรือหากว่าสามารถดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จแต่จะพบว่า การดำเนินงานนั้นไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ มากมาย อาทิ คน เงิน วัสดุ และเทคนิควิธีการ เป็นจำนวนมากและอาจใช้เวลาเนิ่นนาน การบริหารสามารถช่วยขจัดปัญหาเหล่านี้ได้เพราะการบริหารจะมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบว่าทำอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด และโดยใคร ใน ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนก็จะมีประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องการติดตามและกำกับ เพื่อดูความก้าวหน้าของงาน คุณภาพของงาน อุปสรรคของงานและแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบจากเหตุผลที่ยกมานี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการบริหารเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ แคทซ์ (Katz อ้างถึงในจันโนทัย กลีบเมฆ, 2543, หน้า 5) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับทักษะการบริหารขึ้นเพื่อเสนอแนะถึงวิธีการในการคัดเลือกและพัฒนาผู้บริหาร วิธีการนี้ตั้งขึ้นบนพื้นฐานที่ว่า "นักบริหารที่ดีจะต้องทำอะไรบ้างมากกว่าที่จะมองว่าผู้บริหารที่ดีควรเป็นอย่างไร" ซึ่งหมายความว่า ผู้บริหารที่ดีนั้นจะต้องมี ทักษะชนิดใดที่สามารถนำมาใช้เพื่อทำงานของเขาประสบความสำเร็จทักษะดังกล่าว หมายถึง ความสามารถที่สามารถถูกพัฒนาได้ไม่จำเป็นต้องเป็นทักษะที่มีมาแต่กำเนิดนอกจากนี้ยังต้องเป็นทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงไม่ใช่ทักษะที่แย้งอยู่ในตัวทักษะดังกล่าวคือ ทักษะด้านเทคนิคทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะด้านคตินิยมในการจัดการบริหารในทุกๆด้านของโรงเรียนอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญที่สุดที่จะทำให้การจัดการกระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ถึง อย่างไรก็ตามกลุ่มบุคคลที่ใหญ่กว่าและเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริงได้แก่กลุ่มครูผู้สอนหากกลุ่มบุคคลทั้งสองนี้มีความเห็นสอดคล้องกันการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาย่อมมีความเป็นไปได้สูงสำหรับผู้บริหารโรงเรียนนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงตนเองที่จะต้องปรับพฤติกรรมต่างๆ ให้สามารถทำงานร่วมกับครูในโรงเรียนให้ได้พร้อมกับผู้มีความเข้มแข็งและเป็นตัวของตัวเองอย่างมีหลักการและมีเทคนิควิธีการที่เหมาะสม

2.1.4 อัตลักษณ์ของโรงเรียน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นอกจากจะจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังได้สนองงานคณะสงฆ์ด้านการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมและบาลีอีกด้วย โดยได้จัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรนักธรรมและบาลีให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ทั้งนี้ในการประชุมมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2555 ที่ประชุมมหาเถรสมาคมมีมติเห็นชอบให้ปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนและเกณฑ์การจบการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามคำสั่งประธานคณะกรรมการการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ 1/2555 ลงวันที่ 19 เมษายน 2555 เรื่องการปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนเกณฑ์การจบการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสอบ ผ่านธรรมสนามหลวงและบาลีสสนามหลวงได้โดยเพ็ มหณรงค์ วิชภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนา (พุทธประวัติ

ธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติ) ทั้งนี้ ผู้ที่จะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ ต้องสอบได้นักธรรมชั้นตรีเป็นอย่างต่ำ และจะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ ต้องสอบได้นักธรรมชั้นโทเป็นอย่างต่ำ (มหาเถรสมาคมที่ 388/2555)

นอกจากนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้ปรับตัวบังคับและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554–2558) ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยให้ใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามเป้าหมายเฉพาะของสถานศึกษา (หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมคือวิชาพุทธประวัติและธรรมวินัย วิชาศาสนปฏิบัติ และวิชาภาษาบาลี) นอกจากนี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกด้วย ในการนี้ เพื่อดำเนินการดังกล่าว สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงได้ร่วมกับสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สทศ. จัดให้มีการสอบวัดผลทางการศึกษาระดับชาติด้านพระพุทธศาสนา หรือเรียกย่อว่า B-NET (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , 2557, หน้า 3)

2.1.5 ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน

บาสเซท (Basset อ้างถึงในจันโนทัย กลีบเมฆ, 2543, หน้า 5) ยืนยันความคิดที่ว่าความล้มเหลวในการบริหารของตัวผู้บริหารนั้นไม่ใช่เพราะเขาเป็นคนเฉื่อยชาหรือขาดพลังผลักดันในการทำงานแต่ความล้มเหลวนั้น เกิดจากความไม่มีรูปแบบแนวทางการบริหารที่ดีต่างหากและยังเน้นความคิดที่ว่าผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาและใช้ลักษณะแนวทางดังที่เขาจะเสนอต่อไปนี้หากผู้บริหารนั้นยังต้องการที่จะทำงานด้านนี้ต่อไปคือ

1. ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลแต่ละคนในที่ทำงาน
2. ความสัมพันธ์กับองค์กรก็เป็นสิ่งที่ควรคำนึง
3. พยายามใช้เทคนิคการบริหารต่างๆกับการทำงาน
4. การแก้ไขปัญหาต่างๆที่ประสบอย่าละเลยทิ้งไป
5. จัดลำดับความสำคัญของการแก้ปัญหา
6. จัดลำดับการให้แรงจูงใจกับพฤติกรรมในลักษณะต่างๆกัน
7. สร้างบรรยากาศที่ดีน่าทำงานขึ้นภายในหน่วยงาน
8. ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองให้ได้ยามจำเป็น
9. ให้ความช่วยเหลือเพื่อร่วมงานเมื่อมีความต้องการเกิดขึ้น
10. แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ
11. มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดต่างๆ (อาจเป็นตัวผู้บริหาร/ครูหรือจากชุมชน /ผู้

อุปการะหน่วยงานอื่นๆ) อย่างมีประสิทธิภาพ

12. สังเคราะห์รูปแบบการบริหารทักษะการทำงานต่างๆโดยนำมาประกอบประสานกัน จะเห็นได้ว่า คุณสมบัติของผู้บริหารจะต้องศึกษาสิ่งต่างๆ ที่ครอบคลุมการปฏิบัติงานของผู้บริหารโดยยึดหลักพุทธธรรมหรือหลักธรรม ที่นำไปสู่การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมมีเหตุผลคงความเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าในแนวปฏิบัติหน้าที่นั้นเกิดปัญหาความขัดแย้งมีความอดทนข่มใจรักษาอารมณ์ที่มั่นคงเท่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งทำ ความเข้าใจกับ องค์กรที่สำคัญคือ บทบาทภารกิจ

องค์การทักษะของผู้บริหารและกระบวนการทางการบริหารองค์การซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้น เพราะผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำ ขององค์การหากคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารที่นำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารจะต้องทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพในระบบการทำงานมากยิ่งขึ้น การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและบุคคลสำคัญที่จะมีผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาผู้จัดการและผู้รับใบอนุญาต ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาต้องมีการนำกระบวนการมาใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์และทรัพยากรบริหารคือคนเงินวัสดุอุปกรณ์และวิธีการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)(2549, หน้า 3-5) ให้ความเห็นว่า การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อ ภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร
2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ
3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ
5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาในองค์กร

สรุปได้ว่า งานของผู้บริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบวางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดวิธีการดำเนินงาน ด้านวิชาการธุรการและกิจกรรมควบคุมการเรียนการสอนจัดระเบียบวัดผลการศึกษาให้ เป็นไปตามหลักสูตร จัดทำสื่อการเรียนการสอนจัดบริการแนะแนวห้องสมุดให้ใช้ได้โรงเรียนดูแล อาคารเรียนและบริเวณโรงเรียนควบคุมด้านการเงินพัสดุครุภัณฑ์ให้เป็นไปตามระเบียบนำเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ทางการศึกษามาใช้และเผยแพร่ ปรับปรุงการเรียนการสอนและการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่นิยมของประชาชนเข้าประชุมร่วมกับคณะกรรมการต่างๆตลอดจนปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากสิ่งที่สำคัญและหัวใจของการทำงานคือ ผู้บริหารต้องทราบว่าตัวเองต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไรต้องบริการงานในสถานศึกษาทั้งที่อยู่ในระบบโรงเรียนและไม่อยู่ในระบบโรงเรียน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร

2.2.1 คุณลักษณะของผู้บริหาร

ผู้บริหารโดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะเป็น วิทยาลัย ศนคต รวมไปถึงการตัดสินใจในการ งานที่มีความสำคัญเพื่อให้การบริหารงานจัดการไปสู่เป้าหมายที่มีการวางแผนกำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังบริหารพัฒนาให้เกิดความประหยัดและคุ้มค่า ไม่เพียงเท่านี้คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ที่จะขาดมิได้ ในการร่วมงานกับบุคคลอื่น อย่างมีส่วนร่วม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะที่เอื้อต่อการบริหารงานซึ่งมีผู้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

วิทยา ประชากร (2548, หน้า 12) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่การศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี โดยการนำสถานศึกษาให้บรรลุสำเร็จตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ขององค์กร

ทองดี เมืองเจริญ (2549, หน้า 12) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรที่รับผิดชอบการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม โน้มน้าวใจให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เสนาะ ตีเยาว์ (2544, หน้า 1-2) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร 5 ลักษณะคือ

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมคืออาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่นมิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมี สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีมีความเป็นผู้นำและ สามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

2. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ เป้าหมายต้องสูงสามารถทำให้สำเร็จเป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไป ทำทายนไม่มีคุณค่าประการที่สองการจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพประการสุดท้ายจะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

3. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่าทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่าประสิทธิภาพหมายความว่าทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุดการทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคืองานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆจึงต้องตระหนัก 2 ข้อใหญ่ๆ คือ

เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลิกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและสามารถปรับตัว เองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

दन्य तेयनपुष्पि (2536, หน้า 203-206) ได้สรุป ปัจจัยใหม่ของผู้บริหารระดับสูงโดยกล่าวว่าผู้บริหารระดับสูงต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 6 ประการคือ

1. การมองการณ์ไกลได้แก่ความสามารถวาดภาพทวิทัศน์ในอนาคตได้สมจริงและมี การวางแผนและการเตรียมการสำหรับงานในอนาคตได้อย่างเหมาะสม
2. ความเป็นผู้นำได้แก่กล้าตัดสินใจมีความอดทนมีความสามารถในการแก้ปัญหาและสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้แก่มีความริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆ ความยืดหยุ่นวิธีการเพื่อความ ความสำเร็จของงานและค้นคว้าวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพ
4. มีความสามารถในการเจรจาเจรจาหรือเป็นนักถ้อยคำได้แก่มีความสามารถในการ เจริญต่อรองและเป็นนักมนุษยสัมพันธ์ขั้นสูง
5. มีความคิดเชิงธุรกิจและความรับผิดชอบได้แก่เป็นนักการตลาดไม่เอาเปรียบผู้อื่นและ มีความรับผิดชอบ
6. ประนีประนอม ได้แก่ สามารถยืดหยุ่นวิธีการเพื่อให้เกิดความสำเร็จของงานและมีความสามารถ ในการประสานประโยชน์

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2537, หน้า 13-16) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพึงประสงค์ของการ เป็นผู้นำที่ดีไว้ ดังนี้

1. แสดงความเป็นของแท้ (Authenticity) หมายถึง ผู้นำต้องแสดงความเชื่อมั่นศรัทธา ในสิ่งที่ตนยึดถือต่อค่านิยมเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริงกระตุ้นและก่อให้เกิดความทะเยอทะยาน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีขององค์กรได้สนับสนุนศรัทธาคำพูดของตนด้วยการกระทำ
2. การมีวิสัยทัศน์ (Vision) หมายถึง ผู้นำมีความพินิจพิจารณาภาพแวดล้อมทั้งใน และนอกองค์กรในแง่มุมของอดีตและปัจจุบันคาดคะเนพยากรณ์และสร้างภาพ (Image) ฉายไปใน อนาคตได้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงอะไรแล้วทำ การสื่อสาร (Communication) ภาพดังกล่าวให้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทราบ
3. ต้องมีความกล้าตัดสินใจ(Decisiveness) หมายถึง ต้องทำการตัดสินใจที่เหมาะสม ทันกาลและต้องตัดสินใจภายใต้ข้อมูลและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนอกจากนี้ผู้นำ ที่ดีต้องกล้า รับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจใดๆที่เกิดขึ้น

4. แสดงความใส่ใจ (Focus) ผู้นำต้องเลือกที่จะใส่ใจและสนใจในบางเรื่องไม่ควรใส่ใจเสียเวลาในทุกเรื่องหรือให้ความสำคัญ คัญในบางเรื่องเท่ากันหมดการจัดลำดับความสำคัญความเร่งด่วนของงานที่ทำจึงมีความหมายมาก

5. สร้างความรู้สึกประทับใจเป็นส่วนตัว (Personal touch) ผู้นำที่ดีต้องสามารถสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักการใช้ช่องทางสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการได้อย่างถูกกาลเทศะ สอบถามทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักสร้างขวัญและกำลังใจ

6. มีความสนใจในการสื่อสาร (Communication and people skill) ทักษะการพูด ฟังเขียนอ่านของผู้นำ จะสะท้อนให้เห็นความสามารถของสมองผู้นำ ไม่สามารถจะทำงานทุกอย่างได้ด้วยตนเองภายใต้เวลาที่จำกัดความสามารถสื่อสารและอาศัยการเกื้อหนุนการมีเครือข่ายมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะสามารถทำให้ผู้นำสามารถร้องขอความช่วยเหลือกระตุ้นแรงจูงใจและใช้ “คน” ทำงานได้สำเร็จตามที่ผู้นำต้องการ

7. การพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (Ever Forward) ผู้นำจะต้องพัฒนาลักษณะการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึงผู้บริหารในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในปัจจุบันควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. มองกว้างไกลอย่างต่อเนื่องพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ (Vision) สามารถที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการบริหาร (Strategic management) ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมายการทำงานกำหนดนโยบายและวิธีการทำงานที่ชัดเจน

2. สามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ (Analyze situations) เพื่อกำหนดแผนเชิงกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการให้บรรลุตามเป้าหมายและนโยบายได้อย่างเหมาะสม

3. ไวต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ทั้งจะต้องรู้จักวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอีกด้วย

4. ความสามารถในการจัดระบบการสื่อสารให้ได้ผล (Effective communication) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆให้ทั่วถึงทุกระดับผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เป็นอย่างดี

5. ความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคล (Human resource management) ต้องสามารถวางแผนบุคลากรสรรหาคัดเลือกกำหนดระบบค่าจ้างเงินเดือนผลตอบแทนความก้าวหน้าในอาชีพการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและวิจัยเกี่ยวกับบุคลากรในองค์กร เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดทัศนคติความอึดอัดใจความไม่พอใจต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นและนำมาเป็นข้อมูลในการบริหารทรัพยากรบุคคล

6. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานโดนสามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาใช้เป็นแบบอย่าง ๆ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่การงานแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมจากคุณลักษณะผู้นำที่ดีได้กล่าวมาแล้วนั้นย่อมชี้ให้เห็นว่าเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นจะต้องมีประจำตัวเสมอสำหรับผู้บริหารหรือผู้นำในองค์กรเพราะการเป็นผู้นำ ที่ดีนั้นเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใส ให้แก่ผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไปและยังเป็น

องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะนำองค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายและความเจริญก้าวหน้า ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญในการจัดการศึกษา คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อที่จะเสริมพลังผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีโอกาสใช้ความเป็นผู้นำอย่างเต็มศักยภาพ เป็นผู้ที่ยึดจัดระบบบริหารงานในโรงเรียนให้เป็นอย่างดีและเรียบร้อย ชัดเจน กล้าตัดสินใจโดยยึดหลักความถูกต้อง รวดเร็วต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถเป็นขวัญกำลังใจต่อบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วย ต้องเป็นตัวอย่างในด้านพฤติกรรม และกำหนดพฤติกรรมของบุคลากรในสถานศึกษา ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ศิลปะ คุณธรรม จริยธรรม รู้จักนำธรรมะมาใช้ในการบริหารงาน เพื่อจะได้จัดการศึกษาและบริหารสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ และพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2.2 บทบาทและความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน

คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนหมายถึงพฤติกรรม และวิสัยทัศน์ อันเป็นเครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นถึงความรู้ความสามารถและความดี ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะมีผู้นำโรงเรียนไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้า คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนจากหนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้รู้และนักวิชาการได้ให้ความเห็นถึงคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ควรจะเป็นไว้ดังนี้

จรรยา พุคค้ำ (2545, หน้า 15) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในการบริหารและจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายของชาติ ตามนโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา รวมทั้งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและกรมสามัญศึกษา ซึ่งได้มีนโยบายด้านการบริหารศึกษามุ่งพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในระดับการศึกษาของบุคคล ท้องถิ่น และประเทศชาติ ลักษณะดังกล่าวจะส่งผลให้งานของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจที่มีความสำคัญ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2545, หน้า 25) ได้กล่าวว่าบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่พัฒนาไปสู่ความเป็นสถานศึกษาในสภาพนั้น โดยจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในเชิงพัฒนา สร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนประสบความสำเร็จ สร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชน จะต้องให้ความสำคัญกับมาตรฐานและการประเมินผล การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

วิชัย จันทวงษ์ (2547, หน้า 43) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ กล่าวคือ ต้องเป็นตัวอย่างในด้านพฤติกรรม และกำหนดพฤติกรรมของบุคลากรในสถานศึกษา การแสดงออกของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ของครูและนักเรียน ดังนั้น ถ้าผู้บริหารรู้จักนำความมีภาวะผู้นำมาใช้ในการทำงานทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกว่าคุณบริหารมีความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติงาน และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นในเรื่องต่างๆ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์

ทองดี เมืองเจริญ (2549, หน้า 12) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) บริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ 2) ผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและลูกจ้างในสถานศึกษา 3) ผู้รักษาวินัยและ

ปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชา 4) การประสานงานการระดมทรัพยากรทางการศึกษา 5) ใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา 6) ผู้แทนของสถานศึกษาในกิจการทั่วไป 7) ผู้พัฒนาแผนงานองค์การให้สถานศึกษาปฏิบัติได้บังเกิดผลจริง โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการ และ 8) ผู้นำและสร้างผู้นำสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาบุคลากรได้ในทุกสถานการณ์

สุวรรณชัย ทองคำ (2549, หน้า 8-15) ได้กล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นจะต้องมีบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาที่คุรุสภา กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาท 12 ประการ ดังนี้ 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการบริหารการศึกษา 2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ 4) พัฒนาแผนงานขององค์กรให้เกิดผลจริง 5) พัฒนาและใช้วัตรกรรมการบริหาร อย่างคุ้มค่า จนนำมาซึ่ง ผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น 6) ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลที่ถาวร 7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ 8) ปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างที่ดี 9) ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ 10) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาองค์กร 11) เป็นทั้งผู้นำและสร้างผู้นำ และ 12) สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

ประกอบ กุลเกื้อ,และสิทธิพล ลิ้มบริบูรณ์ (2545, หน้า 22-23) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 9 ประการดังนี้ 1) ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการสถานศึกษา 2) กรรมการเลขานุการในคณะกรรมการสถานศึกษา 3) ผู้บังคับบัญชาครูบุคลากรทางการศึกษา 4) บริหารกิจการของสถานศึกษา 5) ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 6) ผู้แทนของสถานศึกษาหน่วยงานในกิจการทั่วไป 7) จัดทำรายงานกิจการประจำปีเกี่ยวกับกิจกรรมของสถานศึกษา 8) อนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิบัตรของสถานศึกษา และ 9) ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมาย

รุ่ง แก้วแดง (2543, หน้า 27-28) ได้กล่าวถึง ภาพลักษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันจะเปลี่ยนไปโดยผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่จะต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1. ความเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง
2. เป็นผู้จัดการที่เฉียบแหลม
3. เป็นผู้ประสานชุมชนที่ดี
4. สมรรถภาพทางส่วนตัวได้แก่
 - 4.1 มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกายและจิตใจ
 - 4.2 มีความเฉลียวฉลาด
 - 4.3 มีบุคลิกภาพดี
 - 4.4 มีอารมณ์ขันและไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์
 - 4.5 มีศีลธรรมจรรยา
 - 4.6 ซื่อสัตย์และมั่นคง
 - 4.7 มีเหตุผลและมีความยุติธรรม
5. สมรรถภาพทางวิชาชีพได้แก่
 - 5.1 มีพื้นฐานการศึกษาที่สูงพอ

5.2 มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

5.3 มีประสบการณ์ก่อนที่จะรับตำแหน่งอย่างเพียงพอ

5.4 มีความสามารถต่อการทำงานเป็นกลุ่ม

วิทยา ประชากร (2548, หน้า 25) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด เพราะการดำเนินการจัดการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ต้องขึ้นอยู่กับผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป ที่เกิดความเลื่อมใสในตัวผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อที่จะร่วมมือในการทำงานเพื่อพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

สุรพล พุฒคำ (2547, หน้า 112-113) ได้เสนอบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าสถานศึกษาไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1) การบริหาร ได้แก่ การจัดทรัพยากร การพัฒนาและการดำเนินการให้เป็นตามนโยบายและขั้นตอนการดำเนินการและการให้ทิศทางการพัฒนาวิชาชีพ 2) การใกล้ชิด ได้แก่ การช่วยสื่อสารกับการให้การสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก และ 3) ภาวะผู้นำ ได้แก่ การทำให้เป้าหมายของสถานศึกษาบรรลุผลสำเร็จ

ณรงค์ ศิลปากรณ์ (2549, หน้า 18) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสวมบทบาทในการให้การสนับสนุน ส่งเสริม การจัดการเรียนการสอนของครู การนิเทศติดตามผลการเสริมสร้างขวัญกำลังใจของครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทองดี เมืองเจริญ (2549, หน้า 13) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด เพราะจะทำให้ภารกิจในสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานด้วย

ผู้บริหารนอกจากต้องมีความรู้และประสบการณ์ต่างๆแล้วยังมีความรู้อีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้บริหารควรมีคือความรู้ทางการวิจัยดังที่ (อมรชัย ต้นติเมธ, 2532, หน้า 161-165) กล่าวไว้ว่า “การวิจัยเป็นเครื่องมือของการบริหารการศึกษาการวิจัยช่วยให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถค้นหาข้อเท็จจริงและแนวความคิดมาประกอบการพิจารณา นโยบายบริหารการวางแผนการและแผนงานให้ถูกต้องแม่นยำ รวดเร็วและมีความประหยัด การวิจัยเป็นบทบาทอันสำคัญอย่างใหม่ของผู้บริหารการศึกษาการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาการบริการการศึกษาหรือใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นผลทำให้การจัดการศึกษาได้ดียิ่งขึ้นอันจะเป็นผลทำให้การจัดการศึกษาประเทศพัฒนาขึ้น”

วิจิตร วรุตบางกูรและสุพิชญา ธีระกุล (2523, หน้า 79-80) มีความเห็นแตกต่างกันจากที่กล่าวมาแล้วเล็กน้อยคือ เห็นว่านอกจากผู้บริหารจะมีความรู้และประสบการณ์แล้วควรจะต้องมีทักษะและความสามารถทางด้านภาษาและมีความ จำัดด้วยและผู้บริหารที่สามารถปฏิบัติปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีความรู้พื้นฐานดังต่อไปนี้

1. มีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในงานบริหารมาก่อน (Background and experience) ความรู้และประสบการณ์จะทำให้ผู้บริหารสามารถคาดการณ์มองเห็นปัญหาและงานที่จะต้องดำเนินการได้อย่างตลอดผู้บริหารที่ดีควรมีพื้นฐานความรู้ และประสบการณ์ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติและสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ดำเนินงานทุกชนิดได้

2. มีความรู้ทั่วไป (General mental ability) หมายความว่าผู้บริหารจะต้องมีความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับธรรมชาติของงานงานในหน้าที่และรู้เท่าทันเหตุการณ์ตลอดจนมี

ความสามารถในการวิเคราะห์และวิจัยเป็นอย่างดีสรุปแล้วผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิรู้คือรู้หลักการ บริหารรู้เรื่องที่จะบริหารและรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้

3. ทักษะและความสามารถทางด้านภาษา (Verbal ability) เนื่องจากผู้บริหารต้อง ทำงานเกี่ยวกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆการใช้ถ้อยคำ ในการพูดอ่านเขียน และทำรายงานจึงมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ถูกต้องและเหมาะสม

4. มีความจำดี (Memory ability) คือ สามารถจำสิ่งต่างๆรวมทั้งชื่อผู้ร่วมงาน และลักษณะของงานได้ดีเพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดศรัทธาเลื่อมใสและภาคภูมิใจในงานที่ทำมากขึ้น

สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ต้องเป็นผู้เอาใจใส่และมีความรับผิดชอบ มีความรู้และสามารถจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา พร้อมทั้งเป็นผู้รับผิดชอบจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม พยายามคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ สมัยใหม่ เป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมอันดีงามที่พึงประสงค์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักใช้คน ให้เหมาะสมกับงาน มีการสร้างความสัมพันธ์และประสานงานกับบุคคล ชุมชน หน่วยงาน และ องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

2.2.3 หลักธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549, หน้า 44-45) ได้ให้ความเห็นว่า นักบริหารแบบธรรมาธิปไตย ควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ 4 ประการ คือ

- 1) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
- 2) วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร
- 3) อนวัชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- 4) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริตและมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเข้ามามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง 4 ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มีอยู่จำนวนมากมายหลายหมวดด้วยกันซึ่งแต่ละหมวดธรรมนั้น มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของเราทุกคนหลักธรรมดังกล่าว ทุกคนสามารถนำไปใช้กับตัวเอง และต่อผู้อื่นตลอดจนนำไปใช้ในการบริหารงานทุกสถานการณ์ของแต่ละบุคคล แต่ว่าบุคคลนั้นจะเลือกใช้ให้เหมาะสมหรือนำ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม กับสถานการณ์ หลักธรรมที่มีความจำ เป็นสำหรับนักการบริหารจากการกล่าวของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 30) มีดังนี้

1. มีความเมตตากรุณาต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น
2. มีความเสียสละ
3. ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้ร่วมงาน
4. มีความยุติธรรมมีเหตุผลและวางตัวเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ
5. มีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน

6. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ร่วมงานและผู้อื่น
7. ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
8. มองโลกในแง่ดี
9. ยึดคุณธรรมในการบริหารงาน

อีกทั้ง อรุณ รักธรรม (2527, หน้า 30) ได้กล่าว ถึงความเป็นจริงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาย่อมมีจุดมุ่งหมายปลายทางอย่างเดียวกันคือสอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรมละเว้นจากการประพฤตินิสัยที่ชั่วให้ทำแต่ความดีมีในเมตตากรุณาต่อกันไม่เบียดเบียนกันแต่วิธีการที่จะให้บรรลุดังกล่าวได้ ย่อมแตกต่างกันออกไปตามแต่วิธีการที่จะปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลอีกทั้งเน้นทางการใช้สติปัญญาและเหตุผลและเมื่อปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์และแบบอย่างที่ดีในสังคมนอกจากคุณธรรมดังกล่าวแล้วยังมีหลักธรรมอีกมากที่เป็นคุณสมบัติของผู้บริหารดังนี้

1. สังคัตถ 4

สังคัตถ 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีมี 4 ประการได้แก่

- 1.1 ทาน การรู้จักให้ตามโอกาสอันควร
- 1.2 ปิยวาจา รู้จักการพูดจาปราศรัยใช้ถ้อยคำสุภาพนอบนวลมีสาระน่าฟัง
- 1.3 อตถจริยา ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ
- 1.4 สมานตตตา วางตนให้เหมาะสมตรงไปตรงมาไม่ถือเอาถือเราและมีความเสมอ

ต้นเสมอปลาย

2. ฆราวาสธรรม 4

ฆราวาสธรรม หมายถึง ธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์มี 4 ประการ ได้แก่

- 2.1 สัจจะ มีความซื่อสัตย์ซื่อตรงและมีความจริงใจต่อตนเองและต่อหน้าที่การงาน
- 2.2 ทมะ รู้จักข่มใจข่มอารมณ์ไม่ประพฤติปฏิบัติให้ผิดทานองครองธรรมไม่ลุอำนาจแก่กิเลสตัณหา
- 2.3 ขันติ รู้จักอดทนอดกลั้นอดอ้อมทนต่อความยากลำบาก ตรากตรำและทนต่อความเจ็บใจ

- 2.4 จาคะ มีการเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

3. สัมปรีชธรรม 7

สัมปรีชธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษชนคือ คนดีหรือที่แท้คนที่สมบูรณ์มี 7 ประการคือ

- 3.1 ธัมมัญญูตา รู้หลักและรู้จักเหตุผลคือรู้หลักการและการใช้กฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่คนเข้าไปเกี่ยวข้องข้องในการดำเนินชีวิตเข้าใจสิ่งทีตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล
- 3.2 อตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผลคือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติเข้าใจ นวัตกรรมประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไรรู้ว่าตนทำอยู่อย่างนั้นดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประโยชน์อะไร

3.3 อุตตัญญูตา รู้จักตน คือรู้ความจริงว่าตัวเรานั้นว่าโดยฐานะอะไรภาวะ กำลัง ความรู้ความถนัดความสามารถว่าเป็นอย่างไรแล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม

3.4 มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ คือรู้จักพอใจเช่นรู้จักประมาณในการบริโภครู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูดการปฏิบัติและการกระทำต่างๆ

3.5 กาลัญญูตา รู้จักกาล คือรู้จักเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่ใช้ในการประกอบกิจการกระทำหน้าที่การปฏิบัติต่างๆและเกี่ยวข้องกับผู้อื่น

3.6 ปริสัญญูตา รู้จักชุมชน คือรู้จักถิ่นรู้จักที่ชุมชนและชุมชนรู้จักอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชนและต่อชุมชนนั้นๆ

3.7 ปุคฺคสัญญูตา รู้จักบุคคล คือรู้จักเข้าใจความแตกต่างและรู้จักที่จะประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆว่าควรจะคบหรือไม่จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอย่างไรจึงจะได้ผล

4. หลักทศพิธราชธรรม

หลักทศพิธราชธรรม คือคุณธรรมของผู้ปกครองหรือธรรมของพระราชา 10 ประการซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้บริหารได้ดังนี้

4.1 ทาน ให้ปันช่วยประชา คือบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้โดยมุ่งปกครองหรือทำงาน เพื่อให้เขาได้เอาใจใส่อำนวยความสะดวกให้ประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์

4.2 ศีล รักษาความสุจริต คือประพฤติดีงามสรวมกายและวจีทวารประกอบแต่การสุจริตประพฤติให้เป็นตัวอย่างและเป็นทีเคารพนับถือแก่ประชาราษฎร์

4.3 ปริจจาคะ บำเพ็ญจิตด้วยความเสียสละความสุขสรวมตลอดจนชีวิตของตนได้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

4.4 อาชวะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือซื่อตรงทางสัตย์ใฝ่มายาปฏิบัติภารกิจโดยสุจริตมีความพึงพอใจไม่หลอกลวงประชาชน

4.5 มัททวะ ทรงอ่อนโยนเข้าถึงคน คือมีอัธยาศัยไมเยอหยิ่งหยาบคายมีความสง่างามเกิดแก่ท่วงทีที่สุภาพอ่อนโยนนุ่มละมุนละไม

4.6 ตปะ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำจิตใจระงับยับยั้งข่มใจได้ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญมีความเป็นอยู่อย่างสม่าเสมอหรือมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ

4.7 อักโกธะ คือเหตุผลโกรธไม่เกี่ยวข้องราดไม่วินิจฉัยความและการกระทำ การด้วยอำนาจความโกรธมีเมตตาประจําใจ

4.8 อวิหิงสา มีอวิหิงสานำความร่มเย็น คือไม่หลงใหลระเริงอำนาจไม่บีบคั้นกดขี่มีความเมตตากรุณา

4.9 ชันติ อดทนต่องานที่ตาทกร้าอดทนต่อความเหนื่อยยาก

4.10 อวิโรธนะ ประพฤติไม่ผิดจากหลักธรรมอันถือประโยชน์สุขความดีความงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้ง

5. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน (ปี 2546) ได้มีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับหลักธรรมที่ทุกคนควรศึกษาและควรนำมาปฏิบัติได้รวบรวมไว้ 4 ประการคือ

5.1 การรักษาความสัจความจริงใจต่อตนเองที่จะปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และการเป็นธรรม

- 5.2 การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดี
เท่านั้น
- 5.3 ความอดทนอดกลั้นอดอ้อมที่จะไม่ประพฤติล่วงความซื่อสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วย
เหตุประการใด
- 5.4 การรู้จักละวางความชั่วความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อ
ประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง
6. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการได้ทำการวิจัยและ
ได้ประกาศเป็นค่านิยมพื้นฐานซึ่งนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรมรวม 5 ประการคือ
- 6.1 การพึ่งตนขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
- 6.2 การประหยัดและอดอ้อม
- 6.3 การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
- 6.4 การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา
- 6.5 ความรักชาติศาสน์กษัตริย์
- 7 หลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติของครูตามที่ปรากฏในคัมภีร์สารัตถปกาสินีมี 7 ประการ
- 7.1 ปิโย หมายถึง เป็นคนที่น่ารักและเป็นที่รักของศิษย์
- 7.2 ครู หมายถึง เป็นคนที่น่าเคารพเป็นที่เคารพของศิษย์ใช้วิธีปกครองให้ศิษย์
เคารพ 3 วิธีคือ
- 7.2.1 นิคหิวิธี คือการปกครองด้วยวิธีข่มขู่ขนาบ
- 7.2.2 ปคคหิวิธี คือปกครองด้วยวิธียกย่อง
- 7.2.3 ทิฏฐานุกตวิวิธี คือปกครองด้วยวิธีทำให้เป็นตัวอย่าง
- 7.3 ภาวนิโย หมายถึง นายยกย่องคืออบรมตนให้เชี่ยวชาญ ญัตตานวิชากรให้มี
สมรรถภาพในการทำงานและให้เจริญด้วยศีลธรรม
- 7.4 วัตตา หมายถึง มีมานะในการอบรมตักเตือน
- 7.5 วัจนักขโม หมายถึง อดทนต่อถ้อยคำต่อคำรบถของศิษย์
- 7.6 คัมภีร์ญจะกะถังกัตตา หมายถึง ขยายข้อที่ลึกให้ตื้นง่าย
- 7.7 โนจัญฐาเนนิโยชเย หมายถึง ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางที่ไม่ควร
- จากหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีอยู่มากมายและจำเป็นสำหรับการประยุกต์เข้ากับการ
ทำงานได้ดีทุกอย่างแต่หลักธรรมคำ สอนในทางพุทธศาสนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานก็
คืออิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาอิทธิ
บาท 4 กับการบริหารงานของผู้บริหารดังจะนำเสนอรายละเอียดต่อไป

2.3.แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4

ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ตั้งแต่ความหมายองค์ประกอบการวัด
ประโยชน์และการใช้หลักอิทธิบาท 4 ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.3.1. ความหมายของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (ที.ปา. ฎีกา, เล่มที่ 11, ข้อ 231, หน้า 233)

1. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำประพจน์ มีความใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้น อยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

3. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตรา หาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหยาบในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์แก้ไขปรับปรุง

อิทธิบาท 4 นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มาก ผู้วิจัยได้รวบรวมและขอนำเสนอรายละเอียด ดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2556, หน้า 160) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

พุทธทาสภิกขุ (2531, หน้า 34 อ้างถึงในวิเชียร พากเพียร, 2531, หน้า 24) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นธรรมสำหรับความสำเร็จซึ่งต้องใช้ในการทำงานและเป็นทางเดียวที่จะปฏิบัติเพื่อนำไปสู่นิพพานได้ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายภิกษุทั้งหลายย่อมเจริญด้วยอิทธิบาทเป็นเรื่องปรุ่สมารถอันประกอบด้วย ฉันทะเป็นประธานด้วย วิริยะเป็นประธานด้วย จิตตะเป็นประธานด้วย วิมังสาเป็นประธาน”

สนอง วรอุไร (2550, หน้า 141) กล่าวว่า หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมนำสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะเรียนหนังสือ ทำงาน การบริหารงานหรือแม้แต่จะชนะในใครก็ตาม อออาศัย อิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง ใจรัก และมีความพอใจในการปฏิบัติ 2) วิริยะ หมายถึง ความพยายามขยันขันแข็งในการปฏิบัติ 3) จิตตะ หมายถึง เอาใจใส่จดจ่อกับงาน และ 4) วิมังสา หมายถึง ใช้ปัญญาไต่สวนวิธีการฝึกปฏิบัติและการบริหารงาน

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546, 45) กล่าวถึง อิทธิบาท 4 ในปาฐกถาธรรมเรื่องภาวณา-ช่วยเสริมกำลังจิตเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2520 ไว้ว่า “...อิทธิบาทนี้แปลว่า คุณธรรมที่จะให้เกิดความสำเร็จถ้าพูดภาษาง่ายๆ ก็ว่าบันไดแห่งความสำเร็จถ้าเราเดินไปตามบันไดนี้แล้วจะก้าวไปสู่ความสำเร็จเคยมีคนถามพระพุทธเจ้าว่าที่พระองค์ได้ตรัสรู้สัจจะธรรมนี้เพราะอะไร พระองค์ก็บอกว่าเพราะเรามีอิทธิบาท 4 สมบูรณ์อิทธิบาท 4 สมบูรณ์เมื่อใดแล้วก็เกิดฤทธิ์ทางใจเกิดอำนาจที่กระตุ้นเตือนเร่งเร้าให้มีความก้าวหน้าให้มีการปฏิบัติทันที่ที่ไม่ว่างไม่เสียเวลา..”

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543, หน้า 842 - 846) กล่าวว่าอิทธิบาทแปลว่าธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิฤทธิ์หรือความสำเร็จหรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลงง่าย ๆ ทางแห่งความสำเร็จมี 4 อย่างคือ ฉันทะ(ความพอใจ) วิริยะ(ความเพียร) จิตตะ(ความคิดจดจ่อ) และ วิมังสา(ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่ามีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวนอิทธิบาทมาจากคำ 2 คำคืออิทธิ หมายถึง ความสำเร็จความสัมฤทธิ์การบรรลุผลและ

บาทหมายถึงวิถีทางเป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จดังนั้นก็ ทัศนคติหมายถึงวิถีทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จเป็นหลักในการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองเป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการประกอบกิจซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จโดยความหมายของความสำเร็จนั้นควรเป็นความสำเร็จในทางที่ดีทางสร้างสรรค์มากกว่าความชั่วทางทำลายหลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่า ธรรมสามัคคีเป็นหลักธรรมที่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกันผู้กระทำจะต้องร่วมกันกระทำทั้ง 4 ข้อถึงจะไปถึงความสำเร็จที่หวังไว้จะทำเพียงข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 51)

อร่าม อินพุ่ม (2549, หน้า 96) กล่าวว่า การทำงานให้ความสำเร็จก้าวหน้าขึ้นต้องมีคุณธรรมเป็นองค์ประกอบ 4 ประการ ที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องสำเร็จตามประสงค์ ได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง มีความพอใจในงานที่ทำ ไม่เป็นคนเกียจงาน ไม่เลื่องงาน 2) วิริยะ หมายถึง มีความเพียรพยายาม ไม่ท้อแท้ในการทำงาน ไม่เกียจคร้านการงาน 3) จิตตะ หมายถึง มีความตั้งใจทำงานเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งงาน และ 4) วิมังสา หมายถึง มีความเข้าใจพิจารณาเหตุผลในการทำงาน แยกแยะหารายละเอียดของงาน

ชยาคมน์ ธรรมปรีชา (2552, หน้า 8-10) กล่าวว่าหลักอิทธิบาท 4 หมายถึงกระบวนการที่จะเชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ประกอบด้วย 1) ฉันทะ หมายถึง การมีใจรักในสิ่งที่ทำ 2) วิริยะ หมายถึง ความมุ่งมั่น ทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่น ทุ่มเท ทั้งกายและใจที่จะเรียนรู้หรือทำงาน 3) จิตตะ หมายถึง ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบในงานที่ทำ และ 4) วิมังสา หมายถึง การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมาอันเกิดมาจากการมีใจรัก แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ

พระจุลนายก (สุชาติ สุชาติ) (2546, หน้า 24 - 27) กล่าวว่าอิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมแห่งความยิ่งใหญ่บาทแปลว่าทางเดินอิทธิบาทจึงแปลว่าทางเดินที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่ในตนเองถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการงานที่ดีการศึกษาที่ดีหรือกิจการงานใดๆก็ตามเราต้องใช้ อิทธิบาท 4 จากความหมายของอิทธิบาท 4 ที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าอิทธิบาท 4 หมายถึงคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานเป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ(ความพอใจ) วิริยะ(ความเพียร) จิตตะ(ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา(การใช้ปัญญาไตร่ตรอง)

สุชีพ แข่งขัน (2549, หน้า 57) กล่าวว่า หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมแห่งความสำเร็จ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง การใส่ใจ สนใจ พอใจ ชอบใจ ในงานนั้นๆ 2) วิริยะ หมายถึง ขยัน อดทน พยายามต่อสู้ไม่ย่อท้อต่องานที่ทำ 3) จิตตะ หมายถึง ตั้งใจเอาจริงเอาจัง กำหนดแนวทางของงาน และ 4) วิมังสา หมายถึง วิเคราะห์จนประสบผลสำเร็จ พินิจพิจารณาละเอียดถี่ถ้วนในงานนั้นอย่างมีจุดหมาย

2.3.2 องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

มีผู้กล่าวถึงรายละเอียดขององค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาทประกอบหลักปฏิบัติ 4 ประการคือ

2.3.2.1. ฉันทะ (Aspiration)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556, หน้า 160) ได้กล่าวว่า ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำให้ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป

พระราชกวี (สุบิน เขมियो) (2548, หน้า 43) ได้อธิบายความหมายของฉันทะไว้ว่า ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจความรักและความเต็มใจเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งเพราะมีฉันทะในกิจการงานใดถือว่าเป็นผู้เริ่มงานที่ดีผู้เริ่มงานที่ดีถือว่าทำ งานสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง การมีความรักการงานใดก็ทำงานนั้นพอใจที่จะทำการงานใดก็ทำการงานนั้นและเก็บใจในการงานใดก็ทำ การงานนั้นผลงานย่อมเกิดขึ้นหากไม่รักไม่เต็มใจไม่พอใจในการงานผลงานก็จะไม่เกิดผู้บริหารต้องยึดหลักฉันทะ 3 ประการ คือรักอาชีพบริหารพอใจในการบริหารและเต็มใจที่จะเป็นผู้บริหารรักอาชีพบริหารคืออยากเป็นผู้บริหารที่มีเจตคติที่ดีต่อการบริหารชอบวิธีการบริหารและพยายามศึกษาหาความรู้เรื่องการบริหารฝึกฝนอบรมตนเรื่องการบริหารอยู่เสมอพอใจในการบริหารคือ ไม่บ่นหรือปริปากพูดเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารพยายามหาทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปจนได้พึงพอใจให้กับการบริหารอย่างเต็มที่หากผู้บริหารรักและเต็มใจในการบริหารครบถ้วน ทั้งสามประการแล้วผลงานย่อมเกิดขึ้นผู้บริหารจะต้องหาทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชารักพอใจและเต็มใจในการทำ งานด้วยการทำงานจึงจะบังเกิดประสิทธิผลจากที่กล่าวมาทั้งหมด ข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ฉันทะคือ ความพอใจรักใคร่ชอบเต็มใจใส่ใจในการทำงานอยู่เสมอและทุ่มเทความสามารถทุ่มเทชีวิตจิตใจเพื่อทำ งานนั้นให้สำเร็จและให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไปมีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุดโดยไม่พะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2543, หน้า 183) ได้ให้ความหมายของฉันทะว่า ความพอใจใฝ่รักใฝ่หาความรู้ใฝ่สร้างสรรค์ความชอบใจความยินดีมีความพอใจในจุดหมายของสิ่งที่ทำ นั้นอยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จหรือให้บรรลุเป้าหมายกล่าวว่ารักงานและรักจุดหมายของงานด้วยเป็นความอยากและความต้องการอย่างหนึ่งซึ่งความอยากของฉันทะจะทำให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งหรืองานนั้นบรรลุความสำเร็จ ดังนั้น หากการทำงานมีจุดเริ่มต้นของการทำงานเกิดขึ้นที่ใจเมื่อใจรักงานก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้นก็มีความต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลที่ดีที่สุดในเรื่องนั้น โดยจะไม่พะวงกับสิ่งล่อใจหรือผลตอบแทนอื่นๆจิตใจจะแน่วแน่ ในการทำงานฉันทะจึงไม่เป็นเพียงแคร์รักในงานที่ทำ เท่านั้นแต่ยังครอบคลุมถึงการอยากทำ ให้ดีด้วยนั่นคือเมื่อ จะทำ อะไรแล้วจะต้องทำให้ดีที่สุดให้เรียบร้อยสมบูรณ์ ฉันทะจะเกิดการทำงานอย่างสม่ำเสมองานก็จะสำเร็จได้ดีด้วยและมีความสมบูรณ์ในงาน

พระราชนันทมูณี (2525, หน้า 613 อ้างถึงในธารี วาริสงัด, 2542, หน้า 14) กล่าวว่า ฉันทะพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นถ้าไม่มีฉันทะแล้วก็ไม่รอดไม่ว่าจะทำอะไรคนเจริญก้าวหน้าก็ต้องมีใจรักทุ่มเทศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้น โดยเฉพาะทุ่มเทความรักทุ่มเทความสามารถลงไปในเรื่องนั้นก็ก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2542, หน้า 265-266) กล่าวอธิบายฉันทะว่า ความรักผู้บริหารควรมีความรักความพอใจในงานบริหารรักในวิชาชีพรักศิษย์ รักที่จะเห็นเพื่อนร่วมงานมีความเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตการให้คำ ปรึกษาบริหารทำไปด้วยใจรักในวิชาชีพไม่ได้ทำไปเพราะพอให้เสร็จไปพอให้ผ่านไปเพราะเป็นหน้าที่

พระเทพวิสุทธิเมธี (2546, หน้า12) กล่าวถึงการใช้อธิปไตย 4 ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฉันทะว่า “.. ให้มีความพอใจเรียกว่าฉันทะพอใจในการที่จะกระทำ พอใจในการที่จะศึกษา ค้นคว้าให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งใดเรารักเราพอใจก็มักจะทำ สิ่งนั้นให้ดีแต่สิ่งใดเราไม่ ชอบไม่ค่อยพอใจทำสิ่งนั้นก็ไม่ได้ดีคนที่เก่งในเรื่องอะไรก็ตามถ้าเราศึกษาดูแล้วก็จะพบความจริงข้อหนึ่งว่าคนนั้น เขาชอบมากในเรื่องนั้นชอบมากในเรื่องนั้นจึงเก่งในเรื่องนั้นเพราะฉะนั้นเราจะต้องเพาะความพอใจในการที่จะปฏิบัติให้เกิดขึ้นในการที่พิจารณาตัวเองตั้งเตือน ตนเองให้เกิดขึ้นอย่างนี้เรียกว่าเป็นฐานขั้นต้นที่เรามีไว้..”

สรุปได้ว่า ฉันทะ หมายถึง การมีความพึงพอใจในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งและจะทำให้มีความสุขในการกระทำ โดยมีได้ถูกกดดัน บีบบังคับ หรือคำสั่งให้กระทำ หากไม่เช่นนั้นก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติหรือกระทำไม่ มีความพึงพอใจผลของงานที่ทำก็จะไม่ประสบผลสำเร็จหรือปรากฏผลของงานออกมาไม่ดี ดังนั้นหากมีความพอใจชอบใจใครที่จะทำมีว่างานนั้นจะมีอุปสรรคใด ๆ ก็จะสามารถก้าวข้ามสิ่งกีดขวางได้โดยไม่ยาก

2.3.2.2. วิริยะ (Exertion)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556, หน้า 160) ได้กล่าวว่า วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดย

พระราชาภิ (สุบิน เขมियो) (2548, หน้า 43) ได้อธิบายความหมายของวิริยะไว้ว่าวิริยะได้แก่ความเพียรเมื่อมีความรักความพอใจและมีความเต็มใจในการประกอบอาชีพทางการงานแล้วจะต้องมีความขยันหมั่นเพียรช่วยกันสนับสนุนเพราะขณะทำงานอาชีพย่อมมีความเกียจคร้านครอบงำ ทำให้ทอดยบางครั้งสละทิ้งการงานโดยมีเหตุผลข้ออ้างต่าง ๆ เช่น หนว้นกร้อนนักรแล้วจึงไม่ทำ งานมีผิดวันประกันพรง การกระทำเช่นนี้ถือว่า เป็นการประมาทย่อมทำให้การงานเสียหายได้วิริยะจึงเป็นธรรมที่ทำให้การงานสำเร็จตามความประสงค์ในการประกอบกรงานได้ผู้บริหารจะต้องวิริยะอุตสาหะในการทำงานไม่ประมาท วันเวลาหรือการผิดวันประกันพรง อ้างเหตุความไม่พร้อมหรือไม่เหมาะสมต่าง ๆ ต้องเพียรพยายามทำงานในความรับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีหากมีงานล้นมือก็จะต้องใช้วิธีเสริมแรงหรือศิลปะการพูดจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความพากเพียรในการทำ งานในหน้าที่ของตนนั้น ๆ ให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วย เพราะผลงานหรือความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชาคือความสำเร็จของผู้บริหารนั่นเองจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า วิริยะคือ ความพากเพียรขยันอุตสาหะบากบั่นเอาธุระมีความเข้มแข็งอดทนมุมานะที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ทอดยไม่เลิกละทำงานได้อย่างสม่ำเสมอเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จมีความอาจหาญกล้าใจสู้ไม่หวั่นกลัวไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่าง ๆ ในงานมองความลำบากและอุปสรรคในงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2538, หน้า 844) กล่าวว่าความเพียรได้แก่ความอาจหาญกล้าบากบั่นก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้น จะบรรลุถึงได้ยากนักมีอุปสรรคมากมายหรืออาจใช้เวลายาวนานก็ไม่ ทอดยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทาย ที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จคนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิเกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2542, หน้า 265 - 266) กล่าวอธิบายวิธีะไว้ดังนี้วิธีะผู้บริหาร ต้องเป็นผู้มีความขยันแข็งแรงแรงมีความมานะพยายามพากเพียรที่จะค้นหาความรู้เทคนิคที่เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ของการบริหารมาบริหาร เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจมีความรู้กว้างขวางและ ลึกซึ้งต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ที่ตนได้รับมอบหมายเพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลดีตรงตาม หลักสูตรผู้บริหารตั้งไว้หมั่นร่วมประชุมเพื่อปรึกษาเพื่อวางจุดมุ่งหมายร่วมกันหรือประชุมเพื่อจะให้ คำปรึกษาทั้งในส่วนที่เป็นหมู่และเป็นรายบุคคล

พระราชชนินทมนี (2525, หน้า 690-691 อ้างถึงในธารี วาริสงัด, 2542, หน้า16) กล่าวว่า วิธีะ หมายถึงความเพียรความบากบั่นความก้าวไปข้างหน้ามานะที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จบุคคล ที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่อความยากลำบากไม่กลัวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้นมีความคิดแต่เพียงว่า ต้องทำให้สำเร็จจะไม่เลิกละเป็นอันขาดแต่ถ้าขาดความเพียรแล้วก็จะทำอะไรไม่สำเร็จความเบื่อหน่าย คือศัตรูของความเพียร

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543, หน้า 184) กล่าวว่าหมายถึง ความเพียรความ บากบั่นความพยายามทำหน้าที่อย่างไม่ท้อถอยมีใจสู้โดยไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก บาก ในการทำงาน แม้ว่าจะงานจะถูกใจแต่ถ้าไม่ขยันฝึกฝนจนชำนาญหรือมีความเพียรพยายามงานย่อมไม่ เกิดผลสำเร็จขึ้นได้ต้องมีความกล้าที่จะทำ งานนั้น ต้องมีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคงมุ่งตรงต่อจุดหมายใน การสร้างเสริมวิธีะจะต้องสร้างที่ฐานรากของจิตใจคือต้องจุดจิตสำนึกในการฝึกฝนโดยมองเห็นว่า งานเป็นสิ่งที่ทำทนายใจสู้เมื่อทำแล้วก็จะไม่ท้อถอยวิธีะจึงมีความจำเป็นยิ่งสำหรับงานทุกอย่างรวมทั้ง งานบริหารการศึกษา

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546, หน้า13) กล่าวถึงการใช้อธิบาท 4 ที่ใช้ เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีะว่า “.. ความเพียรให้มั่นความเพียรนี้สำคัญมากถ้าขาดแล้วมันไม่ ก้าวหน้าเพราะความเพียรนี้เป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดกำลังให้เกิดความคิดความอ่านที่จะก้าวไป ข้างหน้าคนที่มีความเพียรนั้นไม่กลัวต่ออุปสรรคเช่นว่า ไม่กลัวความหนาวไม่กลัวความร้อนไม่กลัว ความหิวไม่กลัวความยากลำบาก ไม่ว่าประเภทใด ๆ จะเหน็ดเหนื่อยก็ทนได้ถ้าขาดความเพียรแล้ว กำลังจะไม่เกิดขึ้นเป็นอันขาดจะไม่ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเลย

สรุปได้ว่า วิธีะ หมายถึง ความเพียรกล้าหาญที่จะทำงานหรือเรียนเพื่อให้ประสบ ผลสำเร็จบรรลุผล ถึงแม้รู้ว่าเป็นเรื่องที่ยากแต่ก็ไม่หวั่นกลัวต่อความยากลำบากหรือใช้เวลานานสัก เพียงใดก็ตาม เช่นนี้จึงทำให้เห็นว่าหลักธรรมในเรื่องของวิธีะคือความเพียรกล้าหาญเป็นสื่ ่งสำคัญ ต่อการกระทำใดๆก็ตามถ้าหากขาดแล้วไซ้ร้ก็ย่อมมีอาจเสวยผลของความสำเร็จได้

2.3.2.3. จิตตะ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556 หน้า 160)ได้กล่าวว่าจิตตะความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจฝึกฝัไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุกติศตัวอุทิกใจให้แก่สิ่งที่ทำ

พระราชกวี (สุบิน เขมियो) (2548, หน้า 43) ได้อธิบาย ความหมายของ จิตตะไว้ว่า จิตตะคือความเอาใจใส่จดจ่อได้แก่การทำ ใจให้เข้มแข็งการทำงานต้องทำงานตามเวลา มี ใจจดจ่ออยู่กับงานมุ่งให้งานสำเร็จไม่ทำงานแบบหยุดๆทำ ๆหากกำลังทำงานอย่างใดก็ต้องทำ งาน อย่างนั้นให้สำเร็จก่อนจึงทำงานอย่างอื่นต่อไป ผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงานมีใจจดจ่อกับงานมี

การกำหนดตารางในการทำงาน มีปฏิทินปฏิบัติงานจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน ทำงานอย่างมีระบบและมีแบบแผนมีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่อท้อแต่ต่อการทำงานติดตามประเมินผล ตลอดจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า จิตตะคือความคิดจดจ่อเอาใจใส่ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่นมีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำ งานด้วยความไม่ประมาทไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปะละเลยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อยลยไปจากงาน บางที่อาจทำงานขลุกง่วนอยู่ได้ ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่นสนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับงานที่กำลังทำเท่านั้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543, หน้า 187) จิตตะ หมายถึง จิตใจที่จดจ่อเอาใจใส่ตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน เอาใจใส่ใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระและเป็นความคิดไม่ฟุ้งไม่ปล่อยใจ ฟุ้งซ่านเลื่อยลย ในการทำงานจะต้องเอาใจใส่กับงานไม่ปล่อยปะละเลยงานของตนคอยตรวจตรา งานอยู่เสมอเป็นการอุทิศตนกับงานที่ทำ ในการสร้างเสริมจิตตะให้เกิดในตัวบุคคลนั้นจะต้องชี้ให้เห็น ความสำคัญของงานที่ทำ ว่างานนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตต่อสังคมต่อประเทศชาติต่อโลกจิตตะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำงานนั้นสำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยการมุ่งมั่นในงานที่ทำนั้น

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2542, หน้า 265-266) กล่าวอธิบายจิตตะไว้ดังนี้จิตตะผู้บริหาร ต้องใส่ใจใฝ่ใฝ่รับผิดชอบทุกอย่างในโรงเรียนผู้บริหารต้องมีความตั้งใจมีความมั่นใจแน่วแน่ในอันที่จะวางตัวให้เป็นตัวอย่างทางคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดทั้งทำ ตนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมผู้บริหารต้องหนักแน่นและซื่อสัตย์ต่อตัวเองและผู้อื่นเสมอ

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546, หน้า 13) กล่าวถึงการใช้อธิบาท 4 ที่เป็นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับจิตตะไว้ว่าคำว่าเอาใจใส่หมายความว่าใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้นเช่นในเรื่องที่เราจะคิดจะค้นจะปฏิบัติในเรื่องอะไรเอาใจคิดไว้เสมอพูดกับตัวเองไว้บ่อย ๆ คิดไว้บ่อย ๆ กำลังใจมั่นก็เกิดขึ้นในการที่จะศึกษาในการที่จะปฏิบัติในการที่จะก้าวหน้า ไปในทางที่ถูกที่ชอบเพราะมีความคิดจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้นเราจะตั้งจุดไว้ตั้งเข็มไว้แล้วใจก็อยู่กับเรื่องนั้นอยู่ด้วยปัญญาอยู่ด้วยเหตุผล

สรุปได้ว่า จิตตะ หมายถึง การมุ่งมั่นตั้งใจในธุระของตนเองขณะที่ทำอยู่ ด้วยจิตจดจ่อไม่ฟุ้งซ่านและไม่ทอดทิ้งธุระในสิ่งที่ทำ เพื่อความสำเร็จและผลงานที่ขณะกระทำอยู่นั้นให้เกิดผลปรากฏในทางที่ดีที่สุด

2.3.2.4. วิมังสา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556, หน้า 160) ได้กล่าวว่า วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อ ยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น

พระราชาภิ (สุบิน เขมิโย) (2548, หน้า 43) วัดเครือวัลย์ได้อธิบายความหมายของ วิมังสาไว้ว่าวิมังสาคือการตรองหาเหตุผลใน งานนั้น ๆ เป็นลักษณะการใช้ปัญญาหาเหตุผล ปัญญา คือ ความรู้ที่รู้แจ้งปัญญาเกิดจากการฟังการคิดการสั่งสอนอบรมเมื่อมีปัญญาแล้วก็นำมา พินิจพิจารณาหาเหตุผลคือพิจารณาทางก้าวหน้ามีฉะนั้นจะเป็นคนกล้าหลังเขาเมื่อบริหารจะต้องหมั่น ศึกษาหาความรู้ในด้านการบริหารอาจจะมาจากการฟังการศึกษาดูงานการเข้าอบรมในสถานที่และ โอกาสต่าง ๆ หรืออาจมาจากการสังเกตแล้วนำมา พินิจพิจารณาปรับปรุงแก้ไขประยุกต์ให้เหมาะสมกับ องค์การหรือหน่วยงานของตนผู้บริหารจะต้องเป็นคนหูไวตาไวทันสมัยทันความเจริญก้าวหน้าทาง

เทคโนโลยีข่าวสารหรือที่เรียกว่า IT (Information technology) นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารแทนกำลังคนซึ่งขาดแคลน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543, หน้า 187) วิมังสา หมายถึง การไตร่ตรองการสอบสวนเป็นการหมั่นใช้ปัญญาและสติในการไตร่ตรองพิจารณาและเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ ริเริ่มใช้วิธีการใหม่ ๆ ตรวจสอบความบกพร่องของงานหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อช่วยให้งานนั้นง่ายขึ้นการใช้ปัญญาจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำความสำเร็จมาสู่งาน

ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน (2542, หน้า 265-266) กล่าวอธิบาย วิมังสาไว้ดังนี้ วิมังสาการไตร่ตรองและให้เหตุผลใช้สติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผลรู้จักวิธีการบริหารงานให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อเหตุการณ์เมื่อเจอปัญหาใด ๆ ผู้บริหารต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองไม่ควรรู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเองก็ควรที่จะกระตุ้นให้ผู้บังคับบัญชารู้จักคิดรู้จักไตร่ตรองพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วนและมีเหตุผลอีกด้วย

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546, หน้า 14) กล่าวถึงการใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับวิมังสาไว้ว่าวิมังสา หมายความว่า ไตร่ตรองค้นคว้าหาเหตุผลในเรื่องนั้นให้มันรู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริงอะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นแล้วต้องเอามาพิจารณาแยกแยะวิเคราะห์วิจัยออกไปว่าสิ่งนั้นคืออะไรมันมาจากอะไรเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้องตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริง ๆ

พระจุลนายก (สุชาติ สุชาติ) (2546, หน้า 25) กล่าวว่า วิมังสา คือความใคร่ครวญการใช้เหตุผลใช้สติใช้ปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่านว่าสิ่งที่ทำไปนั้น ถูกหรือผิดอย่างไรถ้าสิ่งที่ทำไปได้ผลดีก็ควรจะทำให้มากขึ้นถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรที่จะแก้ไขมันก็จะนำไปสู่ผลหรือความสำเร็จนั่นเอง

องค์ประกอบทั้ง 4 ของอิทธิบาทเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกัน บุคคลที่จะสามารถบรรลุถึงความสำเร็จของงานได้จะต้องมีครบในคุณลักษณะทั้ง 4 ประการจะขาดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องต่อกันหรือกล่าวถึงอิทธิบาท 4 ได้สั้น ๆ ว่า “มีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝึกฝนและใช้ปัญญาสอบสวน” พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2543 ค: 842) แต่หากจะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท 4 กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า “อยากทำมันให้ดีที่สุดมีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจและใช้ปัญญาจัดการ นำงานสู่จุดหมาย ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2543, หน้า190)

สรุปได้ว่า วิมังสา หมายถึง การใคร่ครวญตรวจสอบผลของการเรียนหรือการทำงานว่ามีข้อผิดพลาดประการใด เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้นพร้อมทั้งจะสามารถทำให้เห็นวิธีแห่งหนทางแก้ไขในข้อบกพร่องนั้นได้อย่างมีอากนักรหรือหากว่าการเรียนหรือการงานนั้นประสบผลสำเร็จไปได้ด้วยดีแล้ว หากยังนำหลักของวิมังสาคือการใคร่ครวญตรวจสอบมาอีกอยู่เสมอก็สามารถพัฒนาให้เกิดผลดียิ่งกว่าเดิม

2.3.3. การวัดอิทธิบาท 4

การวัดอิทธิบาท 4 ได้มีผู้สร้างเครื่องมือสำหรับวัดอิทธิบาท 4 ไว้หลายประการดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปนี้

พัชนี ทองศรีนาก (2548, บทคัดย่อ) สร้างเครื่องมือวัดอิทธิบาท 4 ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราวัดประเมินค่า 7 ระดับจำแนกเป็นการรับรู้ตามมาตรฐานสังคมและความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมข้อคำถามถามเกี่ยวกับการกระทำที่อาจเคยทำจริงหรือยังไม่เคยการสร้างข้อคำถามอาจใช้วิธี Projective Technique โดยสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้นแล้วให้ผู้ตอบสมมติตนเองว่าถ้าอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น จะทำอย่างไรเครื่องมือวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟาเมื่อวัดการรับรู้ตามมาตรฐานสังคมเท่ากับ .85 และเมื่อวัดตามการรับรู้ของตนเองเท่ากับ .88 ต่อมา วิเชียร พากเพียร, 2541, หน้า 124) สร้างเครื่องมือวัดอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสร้างสถานการณ์ที่เป็นสมมติที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจำนวน 80 ข้อ จำแนกออกเป็นด้านละ 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นสอดคล้องภายในชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และ ทังถับเท่ากับ .57, .72, .83, .82 และ .90 ตามลำดับ จารุพร แสงป่า, ชมชื่น สมประเสริฐ และ สุรพงษ์ ชูเดช, 2549, หน้า 189) สร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะการทำงาน (อิทธิบาท 4) ของข้าราชการไทย มีลักษณะเป็นมาตราวัดประเมินค่า 5 ระดับ จากจริงที่สุดถึงไม่จริงที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นสอดคล้องภายในชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และ ทังถับเท่ากับ .79, .77, .64, .75, และ .91 ตามลำดับ โดยทุกข้อมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม มากกว่า .30 เมื่อนำคะแนนรวมรายด้านมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่าองค์ประกอบทุกด้านของอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีขนาดความสัมพันธ์ในระดับสูงคือ .82 ถึง .91 ต่อมา กนิษฐา ตัณฑพันธ์, 2541, หน้า 225) นำเครื่องมือนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูพบว่ามีความเชื่อมั่นสอดคล้องภายในชนิดสัมประสิทธิ์แอลฟา ทั้งฉบับเท่ากับ .98. และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมเท่ากับ .74 ถึง .91

2.3.4 ประโยชน์ของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่คอยผลักดันอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่ง

วิเชียร พากเพียร (2531, หน้า 27-36) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของอิทธิบาท 4 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่ายทำให้ไม่เบื่องานไม่ทอดทิ้ง มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่ายถ้าขาดฉันทะทำให้ขาดกำลังใจเบื้องานทอดทิ้งงานกลายเป็นคนจับจดไม่ก้าวหน้า

2. ประโยชน์ของ วิริยะ คือ กาจัดความเกียจคร้านทำให้งานต่อเนื่องถ้าขาดวิริยะจะทำให้เป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จขาดความก้าวหน้ามีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

3. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอเมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้ง่ายโดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้เสียแล้ว

4. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นช่องทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีถ้าชาววิมังสาจะทำงานถูกๆผิดๆเปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลาและทำให้เงาะเวลาหลักอิทธิบาท 4 นี้ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้ 1) ทำให้เป็นคนมีนิสัยรักงานใฝ่ใจติดตามผลงานอย่างพิถีพิถัน 2) รู้จักรับผิดชอบงานที่ทำ ด้วยมีระเบียบและสมเหตุสมผล 3) มีประสบการณ์ชัดเจนในกิจกรรมหลายสาขาสามารถแก้ปัญหาได้เฉียบขาดถูกต้องและรอบคอบและ 4) ทำให้กิจการซึ่งไม่เหลือบ่ากว่าแรงบรรลุเป้าหมายสำเร็จคุ้มค่าและทันเหตุการณ์

วิชัย ธรรมเจริญ (2543, หน้า41) จากประโยชน์ของอิทธิบาท 4 ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าฉันทะและวิริยะเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดีโดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้ การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง ดังนั้นหากผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีอิทธิบาท 4 และใช้อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมหนึ่งในการบริหารโรงเรียนแล้วก็จะทำให้ผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลดีต่อทั้งโรงเรียนและต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วย

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมเหมาะแก่การนำมาปฏิบัติต่อตนเองเพื่อความสำเร็จในการกระทำ กล่าวได้ว่าเป็นเสมือนอาวุธที่มีไว้ต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำผู้ปฏิบัติบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ไม่เพียงเท่านั้น ยังสามารถนำพาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้นำอิทธิบาท 4 ไปปฏิบัติมีผลให้สำเร็จการกระทำไปด้วย

2.3.5. การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานโดยผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้ การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานโรงเรียนที่ดีนั้นจะส่งผลให้งานประสบผลสำเร็จที่ตั้งเอาไว้และดำเนินไปด้วยดีผู้บริหารโรงเรียนใดสามารถนำไปปฏิบัติได้ครบถ้วนจะถือว่าเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสมบูรณ์ในหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีและให้มีบุคคลในองค์กรคือความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

คำว่าอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนาที่ทำให้ถึงความสำเร็จเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานเป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวัน วันกล่าคือหลักธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกันความพอใจเพียงอย่างเดียวไม่สร้างเหตุแห่งความสำเร็จผู้บริหารต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคันพิจารณาหาข้อบกพร่องของการทำงานแล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการบริหารหน่วยงานการที่ผู้บริหารแสวงหาฝึกฝนอดทนฟันฝ่าเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงานอิทธิบาท 4 นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหารซึ่งหลักธรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543, หน้า 187)

1. ด้านฉันทะ เป็นการกระทำที่แสดงถึงความสนใจใฝ่รู้ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำ และผลของการกระทำความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้นบรรลุเป้าหมายและการใช้ชีวิตที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย

2. ด้านวิริยะ เป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆที่เกิดขึ้นโดยมองว่าอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป

3. ด้านจิตตะ เป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่จดจ่อในสิ่งนั้นเมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ด้วยเห็นว่างานที่ทำนั้นมีความสำคัญต่อตนเองผู้อื่นตลอดรวมถึงสภาพแวดล้อมด้วยจึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น

4. ด้านวิมังสา เป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานโดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงานส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้นและบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อยจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติของหลัก อธิปไตย 4 แล้วในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจจะใช้กรอบหลักอธิปไตย 4 ใน 4 ด้านดังกล่าวนี้เป็นตัวแปรในการศึกษาสรุปได้ว่า การนำหลักธรรมอริยธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียน สามารถทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากว่าหลักธรรมที่นำไปใช้นั้นสามารถสร้างให้ผู้บริหารมีคุณภาพในการบริหารงาน ด้วยความเป็นผู้มีความรักในงาน หมั่นตรวจสอบงานอย่างสม่ำเสมอ มีความขยันไม่ย่อมนแพ้ ต่ออุปสรรค และพิจารณาในหน้าที่ในจุดแก้ไข จุดที่ต้องพัฒนาพร้อมทั้งจุดดีเพื่อรักษาปรับปรุงหน้าที่ในปัจจุบันให้ดีขึ้น

2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

2.4.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งหมด 9 แห่งดังนี้

- 1) โรงเรียนชัยมงคลวิทยาอำเภอภมกลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
- 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลางอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
- 3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสิมนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
- 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปฐมแพ่งศรี อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
- 5) โรงเรียนหนองบัวพัฒนาวิทยา อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์
- 6) โรงเรียนไชยวารวิทยาเสริม อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์
- 7) โรงเรียนวัดบุญชริกาวาส อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
- 8) โรงเรียนสมเด็จพระปริยัติ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
- 9) โรงเรียนพระปริยัติสามัญ วัดประชานิยม อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.4.2 โครงสร้างโดยทั่วไปของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 9 โรงเรียน จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากรายงาน จ.ร.1 ครั้งที่ 1 ปีการศึกษา 2557 พบว่า ผู้จัดการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นพระภิกษุพร้อมทั้งยังมีตำแหน่งพระสังฆาธิการ ในระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ นอกจากนี้ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นครูบรรพชิต ซึ่งมีความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก กล่าว คือ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่พร้อมด้วยบางรูปสามารถสอบจบถึงเปรียญธรรม 9 ประโยคและนักธรรมเอก และส่วนครู

ฆราวาส ซึ่งมีวุฒิการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี ครูปฏิบัติหน้าที่สอนบางคนเคยเป็นพระภิกษุมาก่อน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าครูบางคนจะไม่เคยบวช มาก่อนแต่ครูทุกคนยังมีองค์ความรู้ทางธรรมถึงระดับนักธรรมชั้นเอก ทำให้เห็นได้ว่าครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม อันเป็นผลทำให้สามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนและปฏิบัติหน้าที่การสอน นได้เป็นอย่างดี (สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 10, 2557)

2.5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักธรรมอริยาบท 4 และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่น่าสนใจและควรแก่การพิจารณาเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาการนำ หลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาซึ่งมีผู้รวบรวมไว้ดังนี้

พระมหาสุภีร์ ฐิตเมโธ (2533, หน้า 191) ได้ศึกษาเรื่องพระพุทธานุชาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารราชการพบว่าพุทธธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้อุดมการณ์ในเรื่องการถือหลักความมีเหตุผลในการปฏิบัติราชการบรรลุผลได้ทั้งในด้านความมีเหตุผลในการทำ งานทั่วไป และด้านการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลรู้จักกาลเทศะรู้จักบุคคลและสิ่งแวดล้อม ล้อมเคารพความจริงและหลักการและยึดหลักอริยาบท4 เป็นหลักการถือหลักพึ่งตนเองในการทำความคิดเป็นหลักที่ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความรับผิดชอบในองค์การอื่นๆต่อไป

คุณศักดิ์ ยอดจันทร์ (2536, 57) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์และประสบการณ์ต่างกันแตกต่างกันจากการศึกษาทบทวนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อการดำเนินงานโดยพบว่ามีความแตกต่างกันเพื่อให้ชัดเจนและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรประสบการณ์ในการทำงานเข้ามาศึกษาโดยตั้งค่าสมมติฐานว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับการใช้หลักอริยาบท 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน

ปริญญาณ วันจันทร์ (2536, หน้า 75) พบว่าอริยาบท 4 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานของครูในกลุ่มรวมและครูกลุ่มหญิงโดยร่วมกับตัวแปรในกลุ่มอื่นได้แก่ ความเชื่อทางพุทธการปฏิบัติทางพุทธเจตคติต่อวิชาชีพครูความเชื่ออำนาจภายในตนเองแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์การรับรู้การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในการทำงานของครูได้ร้อยละ 7.30และ 16.40 ตามลำดับ

กนิษฐา ตัณฑพันธ์ (2541, หน้า 48) ศึกษาพฤติกรรมการทำงานของครูโดยศึกษาพฤติกรรมการสอนตามบทบาทเชิงครูผลการศึกษาพบว่าอริยาบท 4 ร่วมกับตัวแปรการทำนายอื่นได้แก่เอกลักษณ์บทบาทเชิงวิชาชีพ ภูิสงสรรค์ถ่ายทอดเชิงวิชาชีพกับบุคลากรในทีมสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการสอนตามบทบาทเชิงวิชาชีพในด้านรวมด้านการศึกษาในบทเรียน และด้านการส่งเสริมและคงไว้ซึ่งการสอนได้ร้อยละ 22.08, 13.88, และ 13.21 ตามลำดับการศึกษาในกลุ่มวิชาชีพครู

ความคิดเห็น เกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาล 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7 ที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาล 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่ม 7 ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ หลักธรรมาภิบาล 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิริยะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กัญญาภรณ์ กลิ่นนิมมวล (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักธรรมาภิบาล 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักธรรมาภิบาล 4 ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านวิริยะ จิตตะและวิมังสา อยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักธรรมาภิบาล 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและรายได้ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักธรรมาภิบาล 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักธรรมาภิบาล 4 ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล 4 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ ประารถนาที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป มีความขยันหมั่นประกอบกรงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาใจใส่ใฝ่ ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อูทิตตอนุทิตใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบตราหาเหตุผล ข้อยิ่งหย่อนในงานนั้น ๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

พระดณัย บุญสาร (2555, บทคัดย่อ) ศึกษา การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้มีคุณธรรมในการบริหารจัดการและยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรครุมีขวัญกำลังใจที่ดี และผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพตั้งใจสอน มีคุณธรรม มุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละ รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลาน และปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าสามารถช่วยให้งานสำเร็จและบุคลากรมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วม

คิด ร่วมทำร่วมปรับปรุงแก้ไขและร่วมภาคภูมิใจ ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรู้สึกพอใจในการบริหารงานของตน คือ การยึดมั่นในคุณธรรม ให้การสนับสนุนบุคลากรและส่งเสริมการศึกษาของผู้เรียนและจากคำกล่าวที่ว่าผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมควบคู่กับการทำงาน พบว่า ผู้บริหารทุกท่านเห็นด้วย และให้เหตุผลสนับสนุนว่า คุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหาร สามารถสร้างความศรัทธาและเป็นพื้นฐานที่ทำให้ เกิดแห่งความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ หากผู้บริหารมีคุณธรรมประกอบกับการทำงานแล้วย่อมทำให้ครูมีสุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุขอันจะส่งผลต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ดีและมีคุณภาพต่อผู้เรียนในที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยว ข้อง ชำต้นของผู้วิจัย ทำให้เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการนำมาบริหารต่อหน่วยงานอย่างยิ่ง ไม่เพียงเฉพาะหลักธรรมใดหลักธรรมหนึ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับหน่วยงาน แต่ขึ้นอยู่กับการนำหลักธรรมนั้น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการงาน อย่งไรก็ตามงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเท่าที่พบ ทำให้เห็นว่ายังไม่มีงานวิจัยใดที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนั้นจึงมีส่วนที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาหน่วยงานที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบันและเพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยโดยปริมาณ (Quantitative Research) แบบสำรวจ (Survey Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรคือครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 110 รูป / คนจำแนกได้ดังนี้

- 1) ครูบรรพชิต จำนวน 19 รูป
- 2) ครูฆราวาสจำนวน 91 คน

3.1.2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ประจำปีการศึกษา 2557 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยตาราง Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 43) จำนวน 86 รูป/คน ดังตารางที่ 3.1(สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ 10,2557)

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ประชากร		กลุ่ม ตัวอย่าง
	ครูบรรพชิต	ครูฆราวาส	
โรงเรียนชัยมงคลวิทยา	-	8	6
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกลาง	6	7	11
โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสิมนาโก	2	10	9
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปฐมแพ่งศรี	-	15	12
โรงเรียนหนองบัวพัฒนาวิทยา	3	13	12

ต่อตารางที่ 3.1

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ประชากร		กลุ่ม ตัวอย่าง
	ครูบรรพชิต	ครูฆราวาส	
โรงเรียนพระปริยัติธรรมไชยวารวิทยาเสริม	1	8	7
โรงเรียนวัดบุญตริกาวาส	1	5	5
โรงเรียนสมเด็จปริยัติ	3	6	7
โรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชานิยม	3	19	17
รวมจำนวนครู	19	91	86
	110		

3.2. เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.2.1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan อ้างถึงในประยูร อาชานาม, 2543, หน้า167) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 86 รูป /คนและใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) มีขั้นตอนดังนี้

- 1) แบ่งชั้นตามสถานภาพ 2 ชั้น คือ ครูบรรพชิตและครูฆราวาส
- 2) ในแต่ละชั้นกำหนดสัดส่วนตามประสบการณ์การทำงาน
- 3) สุ่มอย่างง่ายเพื่อเลือกผู้ตอบแบบสอบถามคือครูบรรพชิตและครูฆราวาสในโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีจำนวน 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูล ส่วนบุคคล ของผู้ตอบเป็นแบบสอบถามรายการ (Checklist) จำแนกตามประเภทของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน 4 องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scales) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนระดับมาก
- 3 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักกฤษฎีบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

3.4.1. ศึกษาตำราเอกสารแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักกฤษฎีบท 4 ตลอดจนทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารโรงเรียน

3.4.2. กำหนดโครงสร้างของเครื่องมือโดยการจัดทำ ตารางโครงสร้างและเนื้อหาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบแก้ไข

3.4.3. สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับโดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักกฤษฎีบท 4 ในการบริหารโรงเรียนตามองค์ประกอบของหลักกฤษฎีบท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

3.4.4. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเนื้อหาและภาษาที่ใช้นำมาปรับปรุงแก้ไข

3.4.5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านประกอบด้วย

1) พระครูสุธีวรสาร, ดร.

วุฒิการศึกษา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ปร.ด.)

ตำแหน่งปัจจุบัน

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย

2) พระครูปัญญาวารารุช

วุฒิการศึกษา

การบริหารการศึกษา (ศษ.ม.)

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชาานิยม

อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ถ้อยคำภาษา

3) ดร.สถิตย์ กุลสอน

วุฒิการศึกษา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ปร.ด.)

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท)

สาขาการบริหารการศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของเครื่องมือแล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาโดยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความตรงตามเนื้อหา
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความตรงตามเนื้อหา
- 1 เมื่อแน่ใจข้อคำถามนั้นไม่มีความตรงตามเนื้อหา

เกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อคำถามโดยพิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่ต่ำกว่า 0.50 ถ้าข้อคำถามใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ หากผลการตรวจสอบคุณภาพขอเครื่องมือ พบว่า ค่าถามข้อใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องสูงกว่า 0.50 ขึ้นไป จึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผลการตรวจสอบสรุปประเด็นโดยหาค่า IOC ได้ทั้งหมดเท่ากับ 1.00 (ภาคผนวก จ, หน้า 109)

3.4.6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ครูบรรพชิตและครูฆราวาสในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจภาษาคำชี้แจงต่างๆของแบบสอบถามและวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามคือค่าความเที่ยง (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970: 161 อ้างถึงในดวงดาว ทองผ่อง, 2545: 86) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.88 (ภาคผนวก ง, หน้า 106)

3.4.7. จัดพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเป็นไปตามภาพประกอบที่ 3.1 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1. ขอนหนังสืออนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย จากวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไปมอบให้ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.2. นำหนังสือจาก วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไปยื่นต่อผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับการอนุมัติสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกับเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาวิจัยโดยให้ครูบรรพชิตและครูฆราวาสที่ได้รับการอนุมัติเป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ส่งไปพร้อมกับหนังสือขออนุญาต

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การประมวลผลข้อมูลมีขั้นตอน

1) ตรวจสอบ วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำมาแจกแจงความถี่(Frequency)และร้อยละ(Percentage)

2) วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การแปลความหมายข้อมูล

ในการแปลความหมายข้อมูล (\bar{X}) ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : หน้า 9) ซึ่งกำหนดไว้

4.21 - 5.00 หมายถึง ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.41 - 4.20 หมายถึง ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

2.61 - 3.40 หมายถึง ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.81 - 2.60 หมายถึง ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.80 หมายถึง ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลโดย วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพ โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มใช้การทดสอบค่าที (t-test)

2) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลโดย วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษาโดยการทดสอบความ แตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มใช้การทดสอบค่าเอฟ (F-test) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะนำไปทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้(Scheffe)

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

3.7.1. สถิติพื้นฐาน

- 1) ค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร
- 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)

3.7.2 สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

- 1) หาค่าเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญและใช้ค่าดัชนี IOC (Index of Item – Objective Congruence)
- 2) หาอำนาจจำแนกของแบบสอบถามโดยวิธี Item – Total Correlation โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ
- 3) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัก (Cronbach)

3.7.3 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามความคิดของครูที่มีปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตาม สถานภาพ ประสบการณ์ทำงานและระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ด้วยทดสอบค่าที่ t-testและ F-test (One way ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิจัยเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
Df	แทน	องศาอิสระ (Degree of freedom)
t	แทน	ค่าสถิติทดสอบที
F	แทน	ค่าสถิติทดสอบเอฟ
SS	แทน	ผลรวมยกกำลังสอง (Sum of squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยยกกำลังสอง (Mean square)
Sig.	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistically Significant difference)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับการศึกษา ใช้วิเคราะห์หาร้อยละและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสา

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ที่มี สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษา ต่างกันโดยใช้สถิติ t - test และ F-test (One - Way ANOVA)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิจัยเรื่องการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิเคราะห์ปรากฏตามตารางที่ 4.1 - 4.3

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ครูบรรพชิต	15	17.4
ครูฆราวาส	71	82.6
รวม	86	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็น ครูฆราวาส จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 82.6 และรองลงมาเป็น ครูบรรพชิต จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.4

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 5 ปี	22	25.60
6 - 10 ปี	31	36.00
11 ปีขึ้นไป	33	38.40
รวม	86	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ในการทำงาน 11 ปีขึ้นไปจำนวน 33 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 38.40 และรองลงมา 6-10 ปี จำนวน 31 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 และไม่เกิน 5 ปี จำนวน 22 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 25.60

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ปริญญาตรี	49	57.0
ปริญญาโท	34	39.50
ปริญญาเอก	3	3.50
รวม	86	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 49 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมา ปริญญาโท จำนวน 34 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 และปริญญาเอก จำนวน 3 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 3.50

ตอนที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ปรากฏตามตาราง ที่ 4.4 – 4.8

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ
บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนก
โดยรวมและรายด้าน

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับที่
ด้านฉันทะ	4.04	0.79	มาก	1
ด้านวิริยะ	4.01	0.83	มาก	3
ด้านจิตตะ	4.02	1.21	มาก	2
ด้านวิมังสา	3.92	0.90	มาก	4
รวม	4.00	0.91	มาก	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.91) เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้าน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้
ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะและวิมังสา

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกโดยรวมและรายข้อ

ข้อ	การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4			
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	ผู้บริหารมีความสนใจและติดตามงานของโรงเรียนอยู่เสมอ	4.01	0.91	มาก	3
2	ผู้บริหารมีความยินดีความพอใจในผลงานต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนของโรงเรียนปฏิบัติ	3.84	0.89	มาก	6
3	ผู้บริหารมีความพอใจในการปฏิบัติงานที่เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา	4.13	0.84	มาก	2
4	ผู้บริหารมีความพอใจจะปฏิบัติงานนอกเวลาทำการด้วยความเต็มใจ	4.01	0.94	มาก	5
5	ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามเป้าหมายด้วยความเต็มใจ	4.01	0.79	มาก	4
6	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ	4.24	0.89	มาก	1
รวม		4.04	0.79	มาก	

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 6 ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น การปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.89) รองลงมาคือข้อ 3 ผู้บริหารมีความพอใจในการปฏิบัติงานที่เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.84) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ 2 ผู้บริหารมีความยินดีความพอใจในผลงานต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนของโรงเรียนปฏิบัติ ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.89)

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกโดยรวมและรายข้อ

ข้อ	การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการศึกษาหลักอิทธิบาท 4			
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	ผู้บริหารมีความเพียรพยายามในการศึกษา หาความรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	4.12	0.91	มาก	1
2	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ โดยไม่หวั่นต่ออุปสรรคของงาน	4.02	1.01	มาก	2
3	ผู้บริหารมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่ง ทำทลาย ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่	3.95	0.91	มาก	5
4	ผู้บริหารมีความขยัน ไม่ย่อท้อต่อความ ลำบากในการบริหารงานโรงเรียน	3.97	0.87	มาก	4
5	ผู้บริหารปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของตน ให้ทันสมัยและทันเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ	3.99	0.96	มาก	3
รวม		4.01	0.83	มาก	-

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.83) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับ มากทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ 1 ผู้บริหารมีความเพียรพยายามในการศึกษา หาความรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.91) รองลงมาคือ ข้อ 2 ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ สำเร็จโดยไม่หวั่นต่ออุปสรรคของงาน ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.01) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ 3 ผู้บริหารมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งทำ ทลายความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.98)

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะจำแนกโดยรวมและรายข้อ

ข้อ	การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้หลักอภิปาท 4			
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	ผู้บริหารให้กำลังใจผู้ที่มีความฝักใฝ่ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย	4.01	0.96	มาก	3
2	ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานตามพันธกิจของโรงเรียน	4.01	0.93	มาก	2
3	ผู้บริหารส่งเสริมและเป็นกำลังใจสำหรับครูที่มีความแน่วแน่ในการปฏิบัติงานโรงเรียน	3.91	0.89	มาก	5
4	ผู้บริหารให้กำลังใจกับครูที่มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ ปฏิบัติอยู่	3.94	0.94	มาก	4
5	ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยความมั่นคง ไม่หวั่นไหว	3.87	0.93	มาก	7
6	ผู้บริหารมีความตั้งใจในการบริหารจัดการการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	3.91	0.95	มาก	6
7	ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน นั้นให้บรรลุเป้าหมาย	4.56	1.59	มากที่สุด	1
รวม		4.02	1.21	มาก	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=1.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ข้อ และระดับมากที่สุด 1 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ 7 ผู้บริหาร มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน นั้นให้บรรลุเป้าหมาย ($\bar{X}=4.56$, S.D.=1.59) รองลงมาคือ ข้อ 2 ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานตามพันธกิจของโรงเรียน ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.93) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ 5 ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยความมั่นคงไม่หวั่นไหว($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.93)

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา
จำแนกโดยรวมและรายข้อ

ข้อ	การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้หลักอภิปาท 4			
		\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	ผู้บริหารได้มีการ วิเคราะห์และทบทวนจุด เด่นและจุดด้อยของการปฏิบัติงานในปีที่ ผ่านมา เพื่อนำมาวางแผนการปฏิบัติงาน งานในปัจจุบัน	4.03	0.89	มาก	1
2	ผู้บริหารได้มีการ ทบทวนกระบวนการ ทำงานก่อนลงมือปฏิบัติงาน	3.88	0.91	มาก	3
3	ผู้บริหารได้มีการ ประเมินกระบวนการ ปฏิบัติงานระหว่างการปฏิบัติงาน ของครูอยู่ เสมอ	3.81	0.86	มาก	4
4	ผู้บริหารได้มีการ ประเมินงานหรือ โครงการ เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานหรือโครงการ	3.93	0.94	มาก	2
รวม		3.92	0.90	มาก	

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.90)
เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อ 1
ผู้บริหารได้มีการ วิเคราะห์และทบทวนจุด เด่นและจุดด้อยของการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาเพื่อนำมา
วางแผนการปฏิบัติงานงานในปัจจุบัน ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.89) รองลงมาคือ ข้อ 4 ผู้บริหารได้มีการ
ได้ประเมินงานหรือโครงการเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานหรือโครงการ ($\bar{X}=3.93$, S.D.=0.94) ส่วนข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อ 3 ผู้บริหารได้มีการ ประเมินกระบวนการปฏิบัติงานระหว่างการปฏิบัติงาน
อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.86)

ตอนที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบ การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด กาฬสินธุ์ จำแนกตาม สถานภาพ ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน โดยใช้สถิติ t-testและF-test (One-way ANOVA) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ 4.9 – 4.38

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนก ตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ครูบรรพชิต	15	3.96	0.68	มาก
ครูฆราวาส	71	4.03	0.94	มาก
รวม	86	3.92	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีต่อการใช้หลัก อิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ครูบรรพชิตและครูฆราวาส มีความคิดเห็นต่อการ ใช้หลักอิทธิ บาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.10 แสดงผลการ เปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนก ตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ครูบรรพชิต	15	3.96	0.68	-.348	.729
ครูฆราวาส	71	4.03	0.94		
รวม	86	3.92	0.81		

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความคิดเห็นของครูบรรพชิตและครูฆราวาส ที่มีต่อการใช้หลัก อิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ครูบรรพชิต	15	4.08	0.73	มาก
ครูฆราวาส	71	4.01	0.82	มาก
รวม	86	4.04	0.77	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ครูบรรพชิตและครูฆราวาส มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ครูบรรพชิต	15	4.08	0.73	.392	.696
ครูฆราวาส	71	4.01	0.82		
รวม	86	4.04	0.77		

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ความคิดเห็นของครูบรรพชิตและครูฆราวาส ที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ครูบรรพชิต	15	4.02	0.75	มาก
ครูฆราวาส	71	4.00	0.88	มาก
รวม	86	4.01	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ครูบรรพชิตและครูฆราวาส มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.14 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ครูบรรพชิต	15	4.02	0.75	.131	.896
ครูฆราวาส	71	4.00	0.88		
รวม	86	4.01	0.81		

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ความคิดเห็นของครูบรรพชิตและครูฆราวาส ที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน จิตตะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ครูบรรพชิต	15	3.84	0.74	มาก
ครูฆราวาส	71	4.13	1.41	มาก
รวม	86	3.98	1.07	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ครูบรรพชิต และครูฆราวาส มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ครูบรรพชิต	15	3.84	0.74	-1.074	.286
ครูฆราวาส	71	4.13	1.41		
รวม	86	3.98	1.07		

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูบรรพชิตและครูฆราวาส ที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ครูบรรพชิต	15	3.92	0.71	มาก
ครูฆราวาส	71	3.92	0.87	มาก
รวม	86	3.92	0.79	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ครูบรรพชิตและครูฆราวาส มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.18 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ครูบรรพชิต	15	3.92	0.71	.009	.993
ครูฆราวาส	71	3.92	0.79		
รวม	86	3.92	0.79		

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูบรรพชิตและครูฆราวาส ที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ไม่เกิน 5 ปี	22	4.06	0.42	มาก
6 – 10 ปี	31	3.97	0.84	มาก
11 ปีขึ้นไป	33	4.00	1.05	มาก
รวม	86	4.00	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอภิปาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.20 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.094	2	.047	.065	.937
ภายในกลุ่ม	60.256	83	.726		
รวม	60.350	85			

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการนำหลักอภิปาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ไม่เกิน 5 ปี	22	4.19	0.45	มาก
6 – 10 ปี	31	4.01	0.82	มาก
11 ปีขึ้นไป	33	3.96	0.91	มาก
รวม	86	4.04	0.78	มาก

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ความคิดเห็นของครู ที่มีต่อการใช้หลักอทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.22 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.705	2	.352	.572	.566
ภายในกลุ่ม	51.110	83	.616		
รวม	51.815	85			

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการนำหลักอทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ไม่เกิน 5 ปี	22	4.09	0.52	มาก
6 – 10 ปี	31	3.99	0.94	มาก
11 ปีขึ้นไป	33	3.97	0.91	มาก
รวม	86	4.01	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอภิปาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.24 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอภิปาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ำ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.206	2	.103	.147	.864
ภายในกลุ่ม	58.267	83	.702		
รวม	58.473	85			

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีการนำหลักอภิปาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.25 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ไม่เกิน 5 ปี	22	4.01	0.44	มาก
6 – 10 ปี	31	3.95	0.84	มาก
11 ปีขึ้นไป	33	4.09	1.74	มาก
รวม	86	4.02	1.20	มาก

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.26 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.322	2	.161	.110	.896
ภายในกลุ่ม	121.726	83	1.467		
รวม	122.047	85			

จากตารางที่ 4.26 พบว่า ความคิดเห็นของ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.27 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ไม่เกิน 5 ปี	22	3.91	0.55	มาก
6 – 10 ปี	31	3.92	0.90	มาก
11 ปีขึ้นไป	33	3.92	0.88	มาก
รวม	86	3.92	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.27 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.28 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.001	2	.001	.001	.999
ภายในกลุ่ม	55.700	83	.671		
รวม	55.701	85			

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.29 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ปริญญาตรี	49	3.95	0.64	มาก
ปริญญาโท	34	4.10	1.00	มาก
ปริญญาเอก	3	3.74	1.83	มาก
รวม	86	4.00	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.29 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.30 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.676	2	.338	.470	.626
ภายในกลุ่ม	59.673	83	.719		
รวม	60.350	85			

จากตารางที่ 4.30 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.31 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ปริญญาตรี	49	4.05	0.68	มาก
ปริญญาโท	34	4.05	0.85	มาก
ปริญญาเอก	3	3.78	1.69	มาก
รวม	86	4.04	0.78	มาก

จากตารางที่ 4.31 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.32 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.212	2	.106	.170	.844
ภายในกลุ่ม	51.603	83	.622		
รวม	51.815	85			

จากตารางที่ 4.32 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.33 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวินัย จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ปริญญาตรี	49	3.98	0.69	มาก
ปริญญาโท	34	4.08	0.90	มาก
ปริญญาเอก	3	3.73	2.02	มาก
รวม	86	4.01	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.33 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวินัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.34 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวินัย จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.425	2	.213	.304	.739
ภายในกลุ่ม	58.047	83	.699		
รวม	58.473	85			

จากตารางที่ 4.34 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวินัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.35 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ปริญญาตรี	49	3.92	0.70	มาก
ปริญญาโท	34	4.18	1.67	มาก
ปริญญาเอก	3	3.86	1.62	มาก
รวม	86	4.02	1.20	มาก

จากตารางที่ 4.35 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.36 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.539	2	.770	.530	.591
ภายในกลุ่ม	120.508	83	1.452		
รวม	122.047	85			

จากตารางที่ 4.36 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.37 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ปริญญาตรี	49	3.84	0.68	มาก
ปริญญาโท	34	4.07	0.82	มาก
ปริญญาเอก	3	3.50	2.18	มาก
รวม	86	3.92	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.37 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการ ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ วิมังสา จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1.594	2	.797	1.222	.300
ภายในกลุ่ม	54.107	83	.652		
รวม	55.701	85			

จากตารางที่ 4.38 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 4.39 แสดงจำนวนความถี่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตาม
รายด้านและรายประเด็น

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	ความถี่ (คน)
	ด้านฉันทะ	
1	ควรมีการปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ	5
2	ควรใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาองค์เรียนในการสอนนักเรียน	1
3	ไม่ควรใช้อารมณ์ในการบริหาร	3
4	ควรเต็มใจทำงานสุดความสามารถของตน	1
	รวม	10
	ด้านวิริยะ	
1	ควรมุ่งมั่นในงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน	7
2	เพียรพยายามทำงานเพื่อให้หน่วยงานก้าวหน้า	2
3	ทำงานเพื่อส่วนรวม	5
	รวม	14
	ด้านจิตตะ	
1	ควรแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน	8
2	ควรเอาใจใส่ในงานที่ได้รับมอบหมายและไม่ทิ้งภาระงานให้คนอื่น	2
3	เอาใจใส่ในการจัดการศึกษา	3
	รวม	13
	ด้านวิมังสา	
1	ใช้เหตุผลในการทำงาน	2
2	เอาใจเขามาใส่ใจเราในการทำงาน	4
3	ทบทวนผลลัพธ์ในการทำงาน	5
4	ใช้เหตุผลในการทำงาน	1
	รวม	12

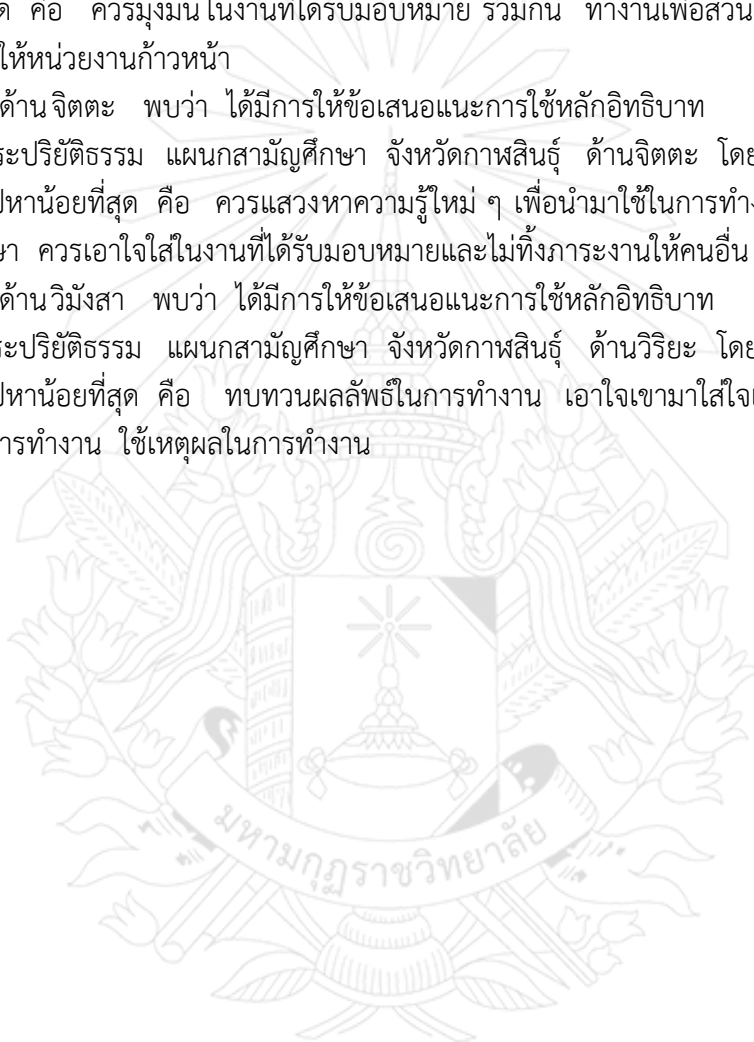
จากตารางที่ 4.39 พบว่า ได้มีการให้ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงจากค่าความถี่มากที่สุดไปหา
น้อยที่สุดคือ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา ด้านฉันทะ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและ ราย
ประเด็น พบว่า

ด้านฉันทะ พบว่า ได้มีการให้ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะโดยเรียงจากจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ควรมีการปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่อารมณ์ในการบริหาร ควรใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาองค์เรียนในการสอนนักเรียน ควรเต็มใจทำงานสุดความสามารถของตน

ด้านวิริยะ พบว่า ได้มีการให้ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะโดยเรียงจากจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ควรมุ่งมั่นในงานที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม เพียรพยายามทำงานเพื่อให้หน่วยงานก้าวหน้า

ด้านจิตตะ พบว่า ได้มีการให้ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านจิตตะ โดยเรียงจากจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ควรแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน เอาใจใส่ในการจัดการศึกษา ควรเอาใจใส่ในงานที่ได้รับมอบหมายและไม่ทิ้งภาระงานให้คนอื่น

ด้านวิมังสา พบว่า ได้มีการให้ข้อเสนอแนะการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวิริยะ โดยเรียงจากจากความถี่มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ทบทวนผลลัพธ์ในการทำงาน เอาใจเขามาใส่ใจเราในการทำงาน ใช้เหตุผลในการทำงาน ใช้เหตุผลในการทำงาน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาการใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษา การใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำแนกตาม สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานและ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน 110 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยตารางของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 86 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 22 ข้อ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะ การใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้แก่ t-test (Independent Samples) และ F-test (One-way ANOVA) โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้หลักอภิปาธ 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็น ครูฆราวาส จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 82.6 มีประสบการณ์ในการทำงาน 11 ปีขึ้นไปจำนวน 33 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 38.40 และมีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 49 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 57.00

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ ระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ ด้านวิมังสา ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1) **ด้านฉันทะ** การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความพอใจในการปฏิบัติงานที่เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารมีความยินดีความพอใจในผลงานต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนของโรงเรียนปฏิบัติ

2) **ด้านวิริยะ** พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมีความเพียรพยายามในการศึกษา หาความรู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จโดยไม่หวั่นต่ออุปสรรคของงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่

3) **ด้านจิตตะ** พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ทุกข้อ และอยู่ในระดับมาก 6 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน นั้นให้บรรลุเป้าหมาย รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานตามพันธกิจของโรงเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยความมั่นคงไม่หวั่นไหว

4) **ด้านวิมังสา** พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุก ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้บริหารได้มีการวิเคราะห์และทบทวนจุดเด่นและจุดด้อยของการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมาเพื่อนำมาวางแผนการปฏิบัติงานงานในปัจจุบัน รองลงมาคือ ผู้บริหารได้มีการได้ประเมินงานหรือโครงการเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานหรือโครงการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารได้มีการประเมินกระบวนการปฏิบัติงานระหว่างการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

1) **ความคิดเห็นของครูบรรพชิตและครูฆราวาส** ที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2) ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อการพัฒนาให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการโดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารอันจะส่งผลเกิดการพัฒนามากยิ่งกว่าเดิม ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้รับการเสนอแนะจากครูสอนโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้โดยเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด สามลำดับแรก คือ ควรแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงาน รองลงมา ควรมุ่งมั่นในงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน และควรมีการปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 จากผลการวิจัยเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบ ว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอน มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธโดยตรงกล่าวคือ บางส่วนมีสถานภาพบรรพชิต และบางส่วนมีสถานภาพเป็นคฤหัสถ์ซึ่งเคยบวชเป็นพระภิกษุมาก่อน นอกจากนี้บางส่วนถึงแม้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง กล่าวคือไม่เคยมีสถานภาพเป็นพระภิกษุมาก่อน แต่ถึงกระนั้นก็ มีความนับถือพระพุทธศาสนาซึ่งกล่าวได้ว่า มีความปรารถนาต้องการเห็นความพัฒนาการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรโดยเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งในทางโลกและทางธรรม จึงมีความพอใจยินดีต่อการทำหน้าที่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ฉะนั้นเมื่อทุกคนมีความยินดี ฉันทะต่อหน้าที่ของตน ที่สอดคล้องกับนโยบายของผู้บริหาร จึงส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดผลบรรลุตามที่ประสงค์ไว้ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ เสกสันต์ บุญยะ ได้ศึกษาการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหารงานของบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม ขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ประชากรทั้งหมดเป็นเพศชาย ผู้บริหารมีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอายุราชการ 6-10 ปี และทำงานอยู่ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 212-300 รูป/คน ส่วนครูผู้สอนมีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีอายุราชการ 1-5 ปี และทำงานอยู่ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 212-300 รูป/คน ผู้บริหารและครูผู้สอน มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ อิทธิบาท 4 คือ ด้านวิมังสา

ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ในการบริหารงานบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับที่ดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) **ด้านฉันทะ** พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ในทางฐานะที่ครูทุกรูปทุกคนเป็นครู มีความปรารถนาให้ศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองพร้อมทั้งผู้ที่ครองตนในศาสนาพุทธเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรมแล้ว ซึ่งผู้ที่เรียนหนังสือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานของชาวบ้านที่ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยมีความเชื่อว่า “การให้ความรู้ เท่ากับการให้ปัญญา ” จึงส่งผลให้ครูนั้นมีความยินดีที่จะทำหน้าที่พร้อมพัฒนาองค์ความรู้ของผู้สอนนั้นอยู่เสมอ และจะทำให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรมีความรู้ทัดเทียมกับทางผู้เรียนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2556 หน้า 160) ได้กล่าวว่าฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำให้ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป และสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2543, หน้า 183) ได้ให้ความหมายของฉันทะว่าหมายถึงความพอใจใฝ่รักใฝ่หาความรู้ใฝ่สร้างสรรค์ความชอบใจความยินดีมีความพอใจในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จหรือให้บรรลุเป้าหมายกล่าวว่ารักงานและรักจุดหมายของงานด้วยเป็นความอยากและความต้องการอย่างหนึ่งซึ่งความอยากของฉันทะจะทำให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งหรืองานนั้น บรรลุความสำเร็จดังนั้น หากการทำงานมีจุดเริ่มต้นของการทำงานเกิดขึ้นที่ใจเมื่อใฝ่ใจรักงานก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้นก็จะมีความต้องการทำสิ่งนี้ ให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลที่ดีที่สุดที่สุดในสิ่งนั้นโดยจะไม่ สนใจกับ สิ่งล่อใจหรือผลตอบแทนอื่น ๆ จิตใจจะแน่วแน่ในการทำงานฉันทะจึงไม่เป็นเพียง แคร์กในงานที่ทำเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมถึงการอยากทำให้ดีด้วยนั้นคือเมื่อจะทำอะไรแล้วจะต้องทำให้ดีที่สุดให้เรียบร้อยสมบูรณ์ ฉันทะจะเกิดการทำงานอย่างสม่ำเสมอจนก็จะสำเร็จได้ดีด้วยและมีความสมบูรณ์ในงาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งได้ค่าการแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้อำนวยการพร้อมทั้งคณะผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ทุกท่านมีความมุ่งมั่นให้ที่จะพัฒนาหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงเรียนของศาสนาโดยตรงที่มีการเรียนในรายวิชาทั่วไปและไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการสอนที่เน้นในรายวิชาทางศาสนาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของพระมหาสุภีร์ ฐิตเมธ (2533, หน้า 191) ได้ศึกษาเรื่องพระพุทธรูปศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารราชการพบว่าพุทธธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้อุดมการณ์ในเรื่องการถือหลักความมีเหตุผลในการปฏิบัติราชการบรรลุผลได้ทั้งในด้านความมีเหตุผลในการทำงานทั่วไปและด้านการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลรู้จักกาลเทศะรู้จักบุคคลและสิ่งแวดล้อมเคารพความจริงและหลักการและยึดหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการถือหลักพึ่งตนเองในการทำควา มดีเป็นหลักที่ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความรับผิดชอบในองค์การอื่นๆต่อไป

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งได้ค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารมีความยินดีความพอใจในผลงานต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนของโรงเรียนปฏิบัติ ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ถึงแม้ว่าเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแต่เมื่อดูจากการแปลผลก็ยังอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่าการบริหารที่เกิด

จากการร่วมแรงร่วมใจของผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรของโรงเรียนทุกฝ่ายอย่างมืออาชีพ เมื่อผลเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่ายเป็นไปในทางที่ดีต่างก็ยินดีในผลงานนั้น หรือแม้งานหรือกิจกรรมที่ร่วมกันปฏิบัติจะส่งผลในทางลบบ้างทุกฝ่ายก็พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาของโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ กนิษฐา ตัณฑพันธ์ (2541, หน้า 48) ศึกษาพฤติกรรมการทำงานของครูโดยศึกษาพฤติกรรมการสอนตามบทบาทเชิงครูผลการศึกษาพบว่าอิทธิบาท 4 ร่วมกับตัวแปรการทำงานอื่นได้แก่เอกลักษณ์บทบาทเชิงวิชาชีพปฏิสังสรรค์ถ่ายทอดเชิงวิชาชีพกับบุคลากรในทีมสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการสอนตามบทบาทเชิงวิชาชีพในด้านรวมด้านการศึกษาในบทเรียนและด้านการส่งเสริมและคงไว้ซึ่งการสอนได้ร้อยละ 22.08, 13.88, และ 13.21 ตามลำดับการศึกษาในกลุ่มวิชาชีพครู

2) ด้านวิริยะ พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การทำงานหรือการบริหารเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ สิ่งหนึ่งที่ครูทุกรูป/คนตระหนักถึงคือความจริงใจต่อการทำงาน มีความกล้าเพียรต่อหน้าที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ ถึงแม้ว่าบางงานที่ได้รับมอบหมายนั้นจะเป็นเรื่องยาก แต่ก็ทำให้เต็มความรู้ความสามารถ ของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญาณ วันจันทร์ (2536, หน้า 75) พบว่าอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานของครูในกลุ่มรวมและครูกลุ่มหญิง โดยร่วมกับตัวแปรในกลุ่มอื่นได้แก่ความเชื่อทางพุทธการปฏิบัติทางพุทธเจตคติต่อวิชาชีพครูความเชื่ออำนาจภายในตนเองแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์การรับรู้การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในการทำงานของครู

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งได้ค่าการแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารมีความเพียรพยายามในการศึกษา หากความรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ อยู่เสมอ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือครูของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สิ่งที่จะขาดไม่ได้ของครูคือการแสวงหาความรู้ในสิ่งใหม่ๆ เสมอๆ เพื่อนำความรู้มาเติมเต็มให้ศิษย์ หรือแม้แต่องค์ความรู้ต่อการปฏิบัติงานอย่างอยู่ที่ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทำให้ครูเป็นบุคคลที่ให้การยอมรับให้เรื่องของคุณความรู้ กล่าวได้ว่ามีความเพียรพยายามกับการพัฒนาต่อตนเอง ต่อลูกศิษย์ที่สอน ต่อสังคม ศาสนา และต่อองค์กรคือโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นสำคัญซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระราชันนทมนี (2525, หน้า 690-691 อ้างถึงในธาริ วาริสงัด, 2542, หน้า 16) ที่ว่าวิริยะหมายถึงความเพียรความบากบั่นความก้าวไปข้างหน้ามานะที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จบุคคลที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่อความยากลำบากไม่กลัวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้นมีความคิดแต่เพียงว่าต้องทำให้สำเร็จจะไม่เลิกละเป็นอันขาดแต่ถ้าขาดความเพียรแล้วก็จะทำอะไรไม่สำเร็จความเพียรหมายคือศัตรูของความเพียร

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งได้ค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งท้าทายความรู้ความสามารถในการบริหารงาน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นบุคคลหนึ่งที่เป็นครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังเกตเห็นได้ว่า การมอบหมายงานจากผู้บริหารก็ดีจากภาระงานที่มอบหมายก็ดี หากเป็นงานที่ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้และชำนาญในงานนั้นก็จะมีมองว่าเป็นเรื่องที่ยาก ที่ตนจะสามารถปฏิบัติให้สำเร็จได้ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะไม่มีความถนัดหรือมีความชำนาญต่องาน หาก ผู้บริหาร พยายามแนะนำอยู่ตลอด ก็สามารถทำให้งานนั้นสำเร็จซึ่งจากการที่ผู้วิจัยสังเกตในหน่วยงานทุกรูป /คนก็สามารถผ่านพ้นภาระงานนั้นไปได้ด้วยดี อาจเป็นเพราะด้วย

ความความพยายามและความอดุสาหะในการทำงาน และการแนะนำงานจากผู้บริหารอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของพระชาลี สิ้นชัยกิจ(ชาตวิโร), 2541, หน้า 115) ได้วิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ในฐานะเป็นครูสอนศีลธรรมในกองทัพศึกษากรณีกองทัพบกจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยพบว่าทหารที่ได้รับการฝึกอบรมศีลธรรมมีการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 อันเป็นคุณเครื่องให้เกิดความสำเร็จความสำเร็จประสงค์มาใช้ในการประกอบกิจการงานดังนี้การทำงานให้สำเร็จจำเป็นต้องอาศัยความขยัน

3) ด้านจิตตะ พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ของผู้บริหารมีความจริงจังต่อจัดการบริหาร มีการติดตามผลงานของการสอนของครู มีการติดตามภารกิจของงานอยู่ เสมอ ไม่เพียงเท่านั้นยังพยายามหาแนวทางในการพัฒนาหน่วยงานอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการฝึกอบรมครูและบุคลากรของหน่วยงานให้มีความชำนาญในภาระงานของครูบุคลากร มีการออกดูงานในการสอนนอกสถานที่ เชิญผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารและการสอนจากภายนอกมาช่วยฝึกหัดและสอนให้ ความรู้แก่นักเรียน เป็นต้น หากมีข้อบกพร่องในหน่วยงานของโรงเรียนก็พยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระราชกวี (สุบิน เขมิโย, 2548, หน้า 43) ได้อธิบายความหมายของจิตตะไว้ว่าจิตตะคือความเอาใจใส่จดจ่อได้แก่การทำใจให้เข้มแข็งการทำงานต้องทำงานตามเวลาเมื่อใจจดจ่ออยู่กับงานมุ่งให้งานสำเร็จไม่ทำงานแบบหยุด ๆ ทำ ๆ หากกำลังทำงานอย่างใดก็ต้องทำงานอย่างนั้นให้สำเร็จก่อนจึงทำงานอย่างอื่นต่อไปผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงานเมื่อใจจดจ่ออยู่กับงานมีการกำหนดตารางในการทำงานมีปฏิทินปฏิบัติงานจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงานทำงานอย่างมีระบบและมีแบบแผนมีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่อท้อแท้ต่อการทำงานติดตามประเมินผลตลอดจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่าจิตตะคือความคิดจดจ่อเอาใจใส่ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำมีความตั้ง มั่นมีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาทไม่ทอดธุระไม่ปล่อยปะละเลยในงานที่ทำไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อยล่อยไปจากงานบางที่อาจทำงานหลงงวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่นสนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับงานที่กำลังทำเท่านั้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งได้ค่าการแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุเป้าหมาย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การทำงานและการบริหารของโรงเรียนได้มีความจดจ่อต่อการพัฒนาและจดจ่อต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนพระปริยัติอยู่เสมอ โดยไม่ทอดทิ้งภาระให้แก่คนใดคนหนึ่งในหน่วยงานแต่เป็นการร่วมสร้างและร่วมแก้ปัญหาดูด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต , 2556 หน้า 160) ได้กล่าวว่าจิตตะความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อยล่อยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งได้ค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยความมั่นคงไม่หวั่นไหว ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ครูและบุคลากรของโรงเรียนบางเวลาอาจมีความผิตหวังในหน้าที่ของตนเมื่อได้รับการติเตียนจาก การบริหารของ ผู้บริหาร ซึ่งนั่นหมายถึงการเป็นการแนะนำเพื่อการพัฒนาให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ ทำให้บางรูป/คน เกิดความหวั่นไหวไม่มีความมั่นใจในการทำงานของตน อาจเป็นเพราะประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละคน

แตกต่างกันจึงทำให้ ไม่คุ้นชินต่อการแนะนำของผู้บริหาร แต่อย่างไรก็ตามถึงจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่เมื่อดูจากการแปลผลของการวิจัยก็ยังถือว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คุณศักดิ์ ยอดจันทร์(2536, หน้า 57) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์และประสบการณ์ต่างกันแตกต่างกันจากการศึกษาทบทวนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อการดำเนินงานโดยพบว่ามีความแตกต่างเพื่อให้ชัดเจนและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรประสบการณ์ในการทำงานเข้ามาศึกษาโดยตั้งค่าสมมติฐานว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกัน

3) ด้านวิม้งสา พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถนำหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารได้เป็นอย่างดี โดยใช้หลักของการวิเคราะห์หาเหตุผล ยอมรับคำแนะนำและผล เสียเพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไข ซึ่งถือได้ว่าผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดง ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานได้ และผู้ใต้บังคับบัญชาก็เปิดใจยอมรับคำแนะนำผู้บังคับบัญชาเช่นกัน เพื่อให้การบริหารงานต่าง ๆ เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น อันเป็นแนวทางการบริหารที่เรียกว่า “ร่วมคิด ร่วมสร้างและร่วมทำ”

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งได้ค่าการแปลผล อยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารได้มีการวิเคราะห์และทบทวนจุดเด่นและจุดด้อยของการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมา เพื่อนำมาวางแผนการปฏิบัติงานงานในปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นผู้บริหารและบุคลากรได้ใช้เหตุผลในการบริหาร เพราะในการบริหารนั้นต้องใช้เหตุผล อย่างถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจ ถ้าหากตัดสินใจโดยไม่มีเหตุผลจะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานซึ่งอาจมีผลกระทบเสียหายได้ สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (2542, หน้า 265-266) กล่าวอธิบายวิม้งสาไว้ดังนี้วิม้งสาการไตร่ตรองและให้เหตุผลใช้ส ติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผลรู้จักวิธีการบริหารงานให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อเหตุการณ์เมื่อเจอปัญหาใดๆผู้บริหารต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองไม่ว่าความรู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเองก็ควรที่จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้จักคิดรู้จักไตร่ตรองพิจารณาสิ่งต่างๆอย่างถี่ถ้วนและมีเหตุผลอีกด้วย

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งได้ค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารได้มีการประเมินกระบวนการปฏิบัติงานระหว่างการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติในปัจจุบันมีการประเมิน คุณภาพของโรงเรียนอยู่เป็นประจำทุกปี ทั้งในด้านการสอน และความรู้ความสามารถของครูผู้สอน แต่จากที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นพบว่าการประเมินในทุกส่วนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังไม่สามารถตอบได้มากกว่าคำตอบที่ได้จากการประเมินนั้นจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำแต่เมื่อพิจารณาจากการแปลผลทำให้ทราบว่ามีการประเมินกระบวนการปฏิบัติงานระหว่างการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถือว่าเป็นการใช้หลักเหตุผลในการประเมินได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2543 กหน้า 187) วิม้งสาหมายถึงการไตร่ตรองการสอบสวนเป็นการหมั่นใช้ปัญญาและสติในการไตร่ตรองพิจารณาและเหตุผลในสิ่งนั้นๆ

ริเริ่มใช้วิธีการใหม่ๆ ตรวจสอบความบกพร่องของงานหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อช่วยให้งานนั้นง่ายขึ้น การใช้ปัญญาจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำความสำเร็จมาสู่งาน สอดคล้องกับแนวคิดของพระจุลนายก (สุชาติ สุชาติ, 2546, หน้า 25) กล่าวว่า วิมังสา คือ ความใคร่ครวญการใช้เหตุผลใช้สติใช้ปัญญา รู้จักคิดรู้จักอ่านว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิดอย่างไรถ้าสิ่งที่ทำไปได้ผลดีก็ควรจะทำให้มากขึ้นถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรแก้ไขมันก็จะนำไปสู่ผลหรือความสำเร็จนั่นเอง

5.2.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากแสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีสถานภาพ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา ต่างกันสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) ความคิดเห็นของครูบรรพชิตและครูฆราวาส ที่มีต่อการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ถึงแม้ว่าสถานภาพของครูผู้สอนจะมีความต่างกันแต่ด้วยจรรยาบรรณของความเป็นครูและเป็นผู้ที่หวังดีต่อโรงเรียนเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าและหวังปรารถนาให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม โดยใช้หลักการบริหารร่วมกันกับผู้บริหารของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระดณัย บุญสาร (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้มีคุณธรรมในการบริหารจัดการและยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงาน มีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรครุมีขวัญกำลังใจที่ดี และผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพตั้งใจสอน มีคุณธรรม มุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละ รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลาน และปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าสามารถช่วยให้งานสำเร็จและบุคลากรมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงแก้ไขและร่วมภาคภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรู้สึกพอใจในการบริหารงานของตน

2) พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ผู้สอนและบุคลากรของโรงเรียนจะมีประสบการณ์ทำงานนั้นมีความแตกต่างกันแต่ ด้วยการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสามัคคีร่วมกับผู้บริหาร จึงส่งผลต่อมุมมองในการนำอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของผู้บริหาร นอกจากต้องมีความรู้และประสบการณ์ต่างๆแล้วยังมีความรู้่อีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้บริหารควรมีคือความรู้ทางการวิจัยดังที่(อมรชัย ตันติเมธ, 2532, หน้า 161 – 165) กล่าวไว้ว่า “ การวิจัยเป็นเครื่องมือของการบริหารการศึกษาการวิจัยช่วยให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถค้นหา

ข้อเท็จจริงและแนวความคิดมาประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายบริหารการวางโครงการและแผนงานให้ถูกต้องแม่นยำรวดเร็วและประหยัดการวิจัยเป็นบทบาทอันสำคัญอย่างใหม่ของผู้บริหารการศึกษาการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาการบริการการศึกษาหรือใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้ดียิ่งขึ้นอันจะเป็นผลทำให้การจัดการศึกษาได้ดียิ่งขึ้นอันจะเป็นผลทำให้การจัดการศึกษาประเทศพัฒนาขึ้น”

3) ความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ถึงแม้ว่าจะมีระดับการศึกษาที่ต่างกันก็จริงแต่ไม่ได้ทำให้ความรู้ความเข้าใจหรือการนำหลักธรรมมาใช้โดยไม่ต่างกัน จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยทำงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และมีความสัมพันธ์กับในโรงเรียนพระปริยัติธรรมกับที่อื่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยตรงสังเกตเห็นว่าผู้ที่มีความเกี่ยวข้องสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี โดยไม่เกี่ยวกับระดับของการศึกษาแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาภรณ์ กลิ่นนิมมวล (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านวิริยะ จิตตะและวิมังสา อยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและรายได้ ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มาใช้ให้ได้ในระดับมากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านฉันทะ จากผลการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมาก ก็จริง แต่ควรมีการปรับปรุงเพื่อให้อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากว่าฉันทะเป็นบ่อเกิดเริ่มต้นของหลักธรรมซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับผู้ปฏิบัติแล้วนำไปสู่ขั้นความสำเร็จต่อไป ฉะนั้นจะควรมีการสร้างความรักความพึงพอใจต่อการบริหารและการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดขึ้นแต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านวิริยะ จากผลการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมาก ก็จริง แต่ควรมีการปรับปรุงเพื่อให้อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากว่าวิริยะ คือความเพียรเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการกระทำที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และจะต้องมีอยู่ตลอดเวลาเพราะถ้าหากมีเป็นบางครั้งบางเวลาก็อาจ

ทำให้การปฏิบัติงานนั้น อาจประสบผลสำเร็จได้ช้าหรือไม่ประสบผลสำเร็จก็ได้ ฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ไม่ควรละทิ้งถึง ความเพียรพยายามในหน้าที่ และควรสร้างความเพียรของตนเองอยู่ตลอดเวลา

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านจิตตะ จากผลการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมาก ก็จริง แต่ควรมีการปรับปรุงเพื่อให้อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากว่า งานที่ปฏิบัตินั้นจะให้เกิดความละเอียดและมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นต้องใช้หลักของความวิเคราะห้ถึงเห็นผลโดยความเป็นจริง เพื่อให้การบริหารงานและการปฏิบัติงานเกิดผลสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านวิมังสา จากผลการวิเคราะห์พบว่า อยู่ในระดับมาก ก็จริง แต่ควรมีการปรับปรุงเพื่อให้อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีที่ตั้งภายในวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดกับพระสงฆ์และศาสนาพุทธเป็นอย่างมากควรมีการจัดอบรมหรือสัมมนาให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรครู ในด้านหลักธรรมทางศาสนาพุทธที่เหมาะสมแก่การนำมาใช้ในการทำงานและในชีวิตประจำวัน ซึ่งปัจจุบันทางในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีกิจกรรมเกี่ยวกับทางศาสนาในวันสำคัญ ฤ แต่ยังไม่ได้เรียนรู้หลักธรรมที่มากพอควรจึงเห็นสมควรว่าต้องมีการจัดอบรมและสัมมนาประจำปี เพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน ที่จะส่งผลในการนำหลักธรรมมาใช้พร้อมทั้งทำให้องค์กรมีการพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้มาฝึก อบรม พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในการดูแลรับผิดชอบนับว่าเป็นโยชน์อย่างยิ่ง

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจาก การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
- 2) ควรศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมในหัวข้ออื่น ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
- 3) ควรศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดอื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบผลที่เกิดจากการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพุทธมาใช้ในการบริหาร
- 4) ควรศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

บรรณานุกรม

- กนิษฐา ตัณฑพันธ์. (2541). ลักษณะทางจิตและลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงาน. (2541). ปริญญาานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิตติ ธีรศาสนต์. (2539). เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาม.ต้น-ม. ปลาย. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์การศาสนา.
- กัญท์พากรณ์ กลิ่นนิมมวล. (2553). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมการศาสนา. (2537). คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษาตอนที่ 1. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.
- จรรยา พุฒคำ. (2545). การศึกษาทักษะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 6, วิทยานิพนธ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุพร แสงป่า, ชมชื่น สมประเสริฐและสุรพงษ์ ชูเดช. (2549). การสร้างแบบทดสอบวัดอิทธิบาท 4. รายงานวิจัยฉบับที่ 6. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชยากรณ์ ธรรมปรีชา. (2552). อิทธิบาท 4 ธรรมแห่งความสำเร็จ. สืบค้น 23 สิงหาคม 2558. จาก <http://www.agalico.com>.
- ณรงค์ ศิลปากรณ์. (2559). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1, วิทยานิพนธ์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- दनัย เทียนพุด. (2536). การจัดการในองค์กร. กรุงเทพฯ : พิสิกเซ็นเตอร์การพิมพ์.
- ชลธิชา ลิ้มสกุลศิริรัตน์. (2551). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1, วิทยานิพนธ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ดารี บุญชู. (2545). ภารกิจของผู้บริหารยุคใหม่สิ่งท้าทายบทบาทผู้บริหารและครู. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทิพวรรณ ยุทธโยธิน. (2537). พฤติกรรมความเป็นผู้นำของอธิการวิทยาลัยครูธนบุรี. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์วิทยาลัยครูธนบุรี.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ทองดี เมืองเจริญ. (2549). การปฏิบัติตามหลักธรรม 10 ประการ ของผู้บริหารสถานศึกษาตาม
 ทรศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี,
 วิทยานิพนธ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏเทพสตรี.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. (2535). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : พิกษ์อักษร.
- ธีรพล คงนาวัง. (2545). การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน. วิชาการพิมพ์.
- เนเชวิช (Knezevich). (2535). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประกอบ กุลเกื้อ. (2445). ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร : ประมวลสาระการบริหารโดยองค์คณะบุคคล.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2527). คุณลักษณะที่ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ไทยรัฐ.
- ประพันธ์ สุริหาร. (2547). ศัพท์เทคนิคทางการบริหาร. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภาพรรณ รักเลี้ยง. (2556). หลักทฤษฎีและการปฏิบัติบริหารการศึกษา. พิษณุโลก :
 มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- พิชากรณ์ นาคเนียม. (2555). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอเมืองยะลา
 จังหวัดยะลา จังหวัดยะลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พัชนี ทองศรีนาถ. (2548). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท 4 กับขั้นดี-โสรัจจะเพื่อเป็น
 แนวทางใน การค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย. ปริญญาโทปริญญาโทมหาบัณฑิต,
 สาขาจิตวิทยาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพฑูริย์ ลินลารัตน์. (2542) ความรู้คู่คุณธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระชาลีสิน ชัยกิจ (ชาติวีโร). (2541). ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ในฐานะ
 เป็นผู้สอนศีลธรรมในกองทัพ : ศึกษากรณีกองทัพบก. ศาสตราศตรมหาบัณฑิต,
 สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระดณัย บุญสาร. (2555). การประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหาร
 สถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์, สาขาชีวิตและความตาย, หลักสูตรพุทธ
 ศาสตราศตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2549). พุทธบริหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). ธรรมะกับการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
 _____ . (2543). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 _____ . (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลธรรม). พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ :
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระสุธีศักดิ์ สุภกิจโจ. (2554). การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมภิบาล โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาลำพิ่ง อธิปญโญ. (2554). การบริหารงานตามหลักธรรมของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, วิทยานิพนธ์, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมณี. (2521.) ปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : วรพากย์พินิจ.
- _____. (2526). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ภิญโญ สาธร. (2516). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- มานพ พลไพรินทร์. (2533). การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม. กรุงเทพฯ : จ.เจริญการพิมพ์.
- วิจิตร วรุตบางกูรและสุพิชญา อีระกุล. (2523). การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. สมุทรปราการ : ชนิษฐาการพิมพ์.
- วิทยา ประชากุล. (2548). พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา, วิทยานิพนธ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีโรจน์ สารรัตน์. (2545). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- วิชัย ธรรมเจริญ. (2544). ธรรมศึกษาตรี. กรุงเทพฯ : กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยธรรม กองศาสนศึกษากรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. กรมการศาสนา. กรมวิชาการ.
- วิเชียร พากเพียร. (2541). การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพฯ ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีไล ตั้งจิตสมคิด. (2554). ความเป็นครู พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิศิษฐ์ พิพัฒน์ภิญโญพงศ์. (2535). หลักและวิธีการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์กร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามย์. (2537). ทำอย่างไรเมื่อโรงเรียนต้องบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2528). การบริหารองค์กรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- สถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม. (2544). แผนกสามัญศึกษาสำนักงานกลุ่ม 10, 2557 ครั้งที่ 1, กองพุทธศาสนศึกษา, ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2549). หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2527). การบริหารงานในองค์กร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุจิต เหมวัล. (2536). การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชีพ แข่งขัน. (2549). ธรรมสำหรับเด็กพื้นฐานแห่งชีวิตที่ถูกต้องสวยงาม. บรรณานุกรม : ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนอำเภอเมืองบุรีรัมย์
- สุรพล เครือมะโนรัมย์. (2540). การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรพล พุดคำ. (2547). การบริหารสถานศึกษา. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- สุวรรณชัย ทองคำ. (2549). รูปแบบและความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้นำชุมชน จังหวัดลพบุรี, วิทยานิพนธ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุขชี ดิสงคราม. (2541). สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสกสันต์ บุญยะ. (2549). การใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 4, วิทยานิพนธ์,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ 10.(2557). รายงาน จ.1 ร.1 ครั้งที่ 1 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 10 จังหวัดกาฬสินธุ์ 9 โรงเรียน. อุดรธานี.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- สมเกียรติ เจริญฉิม. (2532). คุณลักษณะของนักบริหารที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2526). การบริหาร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิรินาถ นันทวัฒน์ภิรมย์. (2547). การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรม อำเภอเมืองลำพูน, การค้นคว้าอิสระ, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

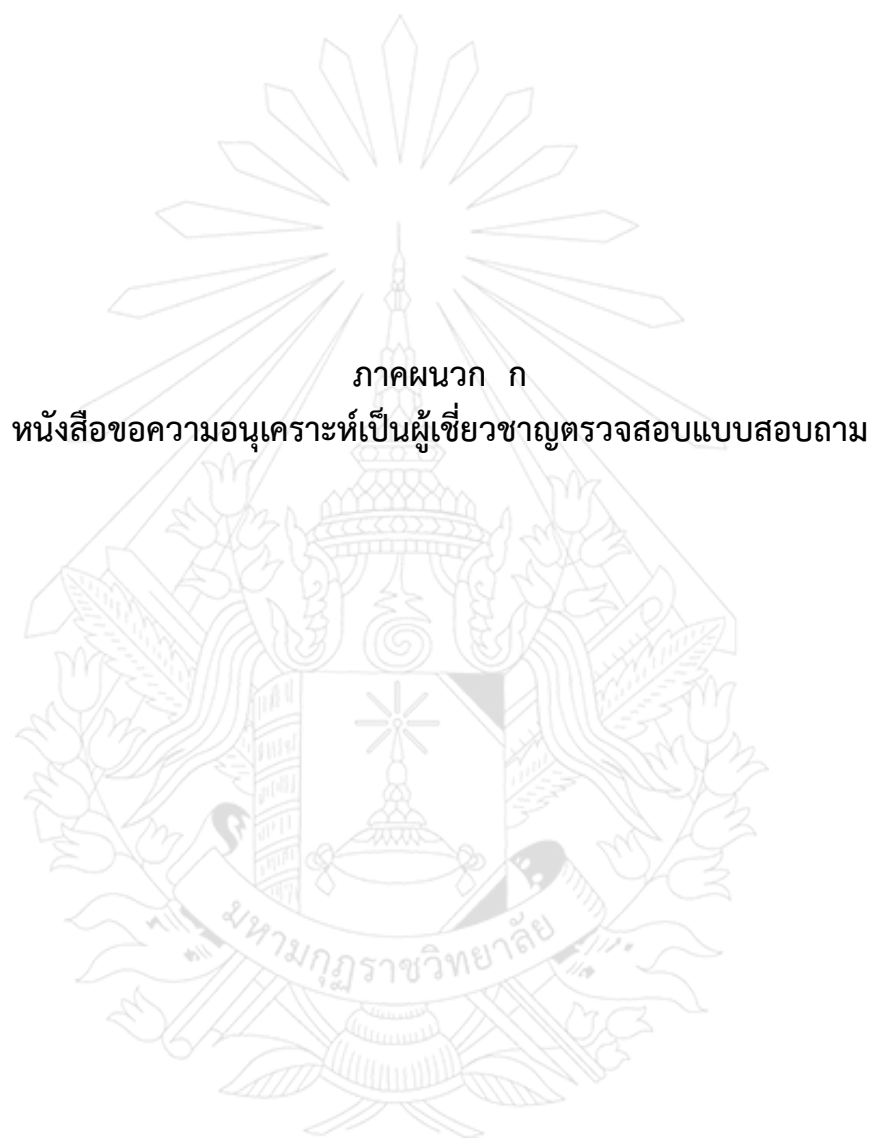
บรรณานุกรม (ต่อ)

- อมรชัย ตันติเมธ. (2532). คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- อรุณ ริกธรรม. (2527). หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- อร่าม อินพุ่ม. (2549). มงคลชีวิต 38 ประการ สำหรับผู้ครองเรือน. กรุงเทพฯ : เพชรกะรัต.
- อุทัย หิรัญโต. (2535). หลักการบริหารบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). ผู้บริหารในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- อำนาจ วีรวรรณ. (2535). คุณลักษณะของผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต. กรุงเทพมหานคร :
กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๐๖๐ (๘.๕) / ๖๐๘๘

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูมีชัยวาทศาสตร์**

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ด้วยความปรารถนาดี

พระครูมีชัยวาทศาสตร์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูมีชัยวาทศาสตร์, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕) / ว ๐๖๖

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร **ดร. สิทธิชัย กุลโพธิ์**

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

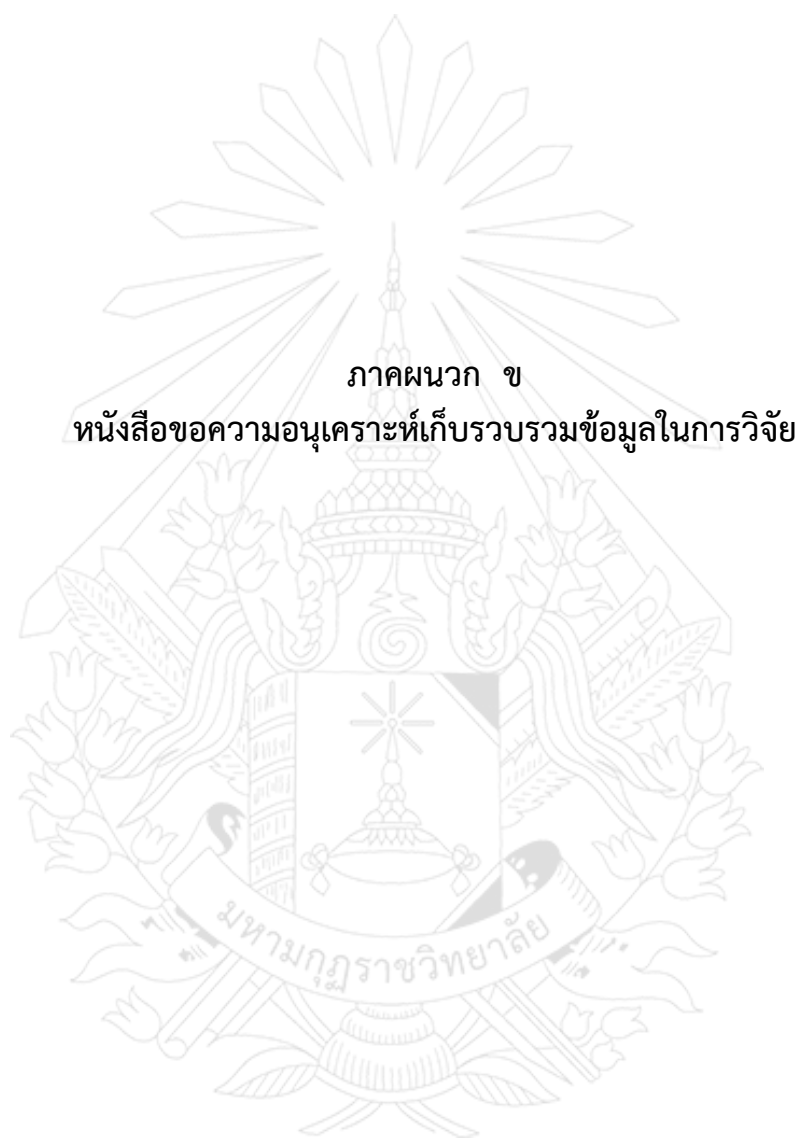
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕)/ ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน *ผู้ช่วยฯ/กร.โรงเรียนพระปริยัติธรรม ม.วิท.สว.ม.ญว.จ.ม.ส.พ.น.จ.*

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพามาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

*ร.ม.ท.ร.ม.
พระครูสุธีรสาร*

พระครูสุธีรสาร
(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕)/ ๐๘๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน *ผู้ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ*

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพราหมเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

พ.ม. อภิชาติ อภิวิฑูรย์

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕)/ ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน **ผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์**

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขออนุญาตให้ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพามาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร. วิมลรัตน์ วัฒนศิริ
(รองอธิการบดี)

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)
รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
โทรศัพท์ ๐ - ๕๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๕๓๘๑-๕๘๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕) / ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๕/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้ว่าการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง "การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์" เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพราหมเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีวรสาร, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

รับทราบ
จก.มหา.เจ.ร.ค. อ.น.ก.ร.
น.ร. ฟ.ล.อ.อ.ค.ร.

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (ศ.๕)/ ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน *ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพราหมเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

รับทราบ

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕)/ ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน **ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์**

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักทอเบา ๕ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพามาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออโนทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

อภิตพงษ์

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕)/ ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบข้อมูล

เรียน **ผู้ศึกษาโครงการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามหาวิทยาลัย**

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพามาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๘.๕)/ ๐๙๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน **ผู้ดูแลหอพัก โรงเรียนโพธิ์โพธิ์พิทยาคม จังหวัดกาฬสินธุ์**

ด้วย พระปัญญา กุศลจิตโต นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.)

ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพามาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีรสาร, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๕๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๕๓๘๑-๕๘๕๕

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามในการวิจัย

แบบสอบถามวิจัยเรื่อง
การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้ทำขึ้นเพื่อทราบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม กรุณาตอบตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย เพื่อนำผลมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

1. แบบสอบถามนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ในงานวิจัยเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้จะเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ในลักษณะของภาพรวมจึงไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด

3. ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อและทุกตอน ตามสภาพความเป็นจริงรวมทั้งตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด เพื่อประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

4. แบบสอบถามมี 3 ขั้นตอน คือ

1. เป็นข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. เป็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ในการตอบแบบสอบถามนี้ ขอความกรุณาจากท่านตอบให้ครบทุกข้อทุกตอน ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือด้วยดี

พระปัญญา กุศลจิตโต

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1 สถานภาพ

() ครูบรรพชิต

() ครูฆราวาส

2 ประสบการณ์ในการทำงาน

() ไม่เกิน 5 ปี

() 6 - 10 ปี

() 11 ปีขึ้นไป

3 ระดับการศึกษา

() ปริญญาตรี

() ปริญญาโท

() ปริญญาเอก

ตอนที่ 2 การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับการปฏิบัติของท่าน มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนมาก

3 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนน้อย

1 หมายถึง มีระดับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนน้อยที่สุด

ข้อที่	การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหาร				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ด้านฉันทะ						
1	ผู้บริหารมีความสนใจและติดตามงานของ โรงเรียนอยู่เสมอ					
2	ผู้บริหารมีความยินดีพอใจในผลงานต่างๆ ที่ ครูและนักเรียนของโรงเรียนปฏิบัติ					
3	ผู้บริหารมีความพอใจในการปฏิบัติงานที่เกิด ประโยชน์ต่อสถานศึกษา					
4	ผู้บริหารยินดีปฏิบัติงานนอกเวลา ทำการ บอຍตามคำสั่ง					

ข้อที่	การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหาร				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ด้านฉันทะ						
5	ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ					
6	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ					
ด้านวิริยะ						
7	ผู้บริหารมีความเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ					
8	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จโดยไม่หวั่นต่ออุปสรรคของงาน					
9	ผู้บริหารมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งท้าทายความรู้ความสามารถในการบริหารงาน					
10	ผู้บริหารมีความขยัน ไม่ย่อท้อต่อความลำบากในการบริหารงานโรงเรียน					
11	ผู้บริหารปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของตนให้ทันสมัยและทันเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ					
ด้านจิตตะ						
12	ผู้บริหารให้กำลังใจผู้ที่มีความฝักใฝ่ในการปฏิบัติงาน					
13	ผู้บริหารมีความตั้งใจมั่นที่จะปฏิบัติงานตามพันธกิจของโรงเรียน					
14	ผู้บริหารส่งเสริมและเป็นกำลังใจสำหรับครูที่มีความแน่วแน่ในการปฏิบัติงานโรงเรียน					
15	ผู้บริหารให้กำลังใจกับครูที่มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ปฏิบัติอยู่					
16	ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยความมั่นคง ไม่หวั่นไหว					
17	ผู้บริหารมีความตั้งใจในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ					
18	ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุเป้าหมาย					

ข้อที่	การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับการใช้อิทธิบาท 4 ในการบริหาร				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ด้านวิมังสา						
19	ผู้บริหารได้มีการวิเคราะห์และทบทวนจุดเด่นและจุดด้อยของการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมา เพื่อนำมาวางแผนการปฏิบัติงานงานในปัจจุบัน					
20	ผู้บริหารได้มีการทบทวนกระบวนการทำงานก่อนลงมือปฏิบัติงาน					
21	ผู้บริหารได้มีการประเมินกระบวนการปฏิบัติงานระหว่างการทำงานของครูอยู่เสมอ					
22	ผู้บริหารได้มีการประเมินงานหรือโครงการเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานหรือโครงการ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

1.ด้านฉันทะ(ความพอใจในการปฏิบัติงาน)

.....

.....

2. ด้านวิริยะ(ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน)

.....

.....

3. ด้านจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในการปฏิบัติงาน)

.....

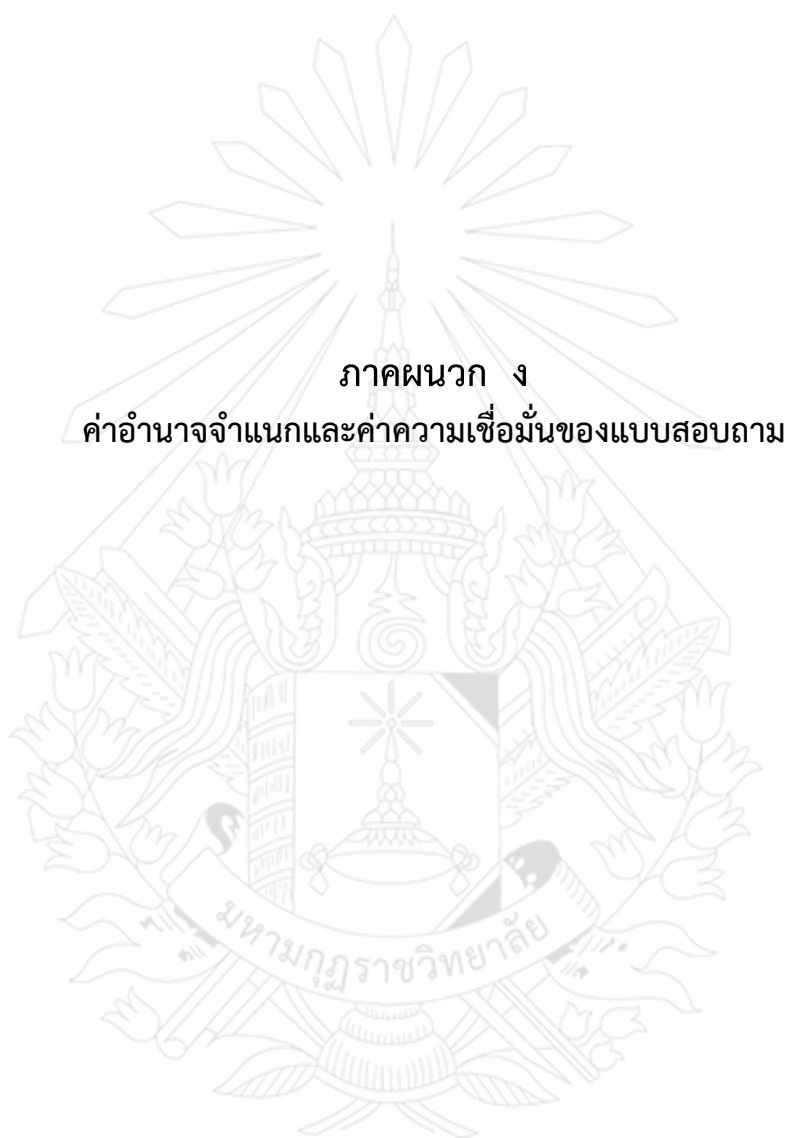
.....

4. ด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลในการปฏิบัติงาน)

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

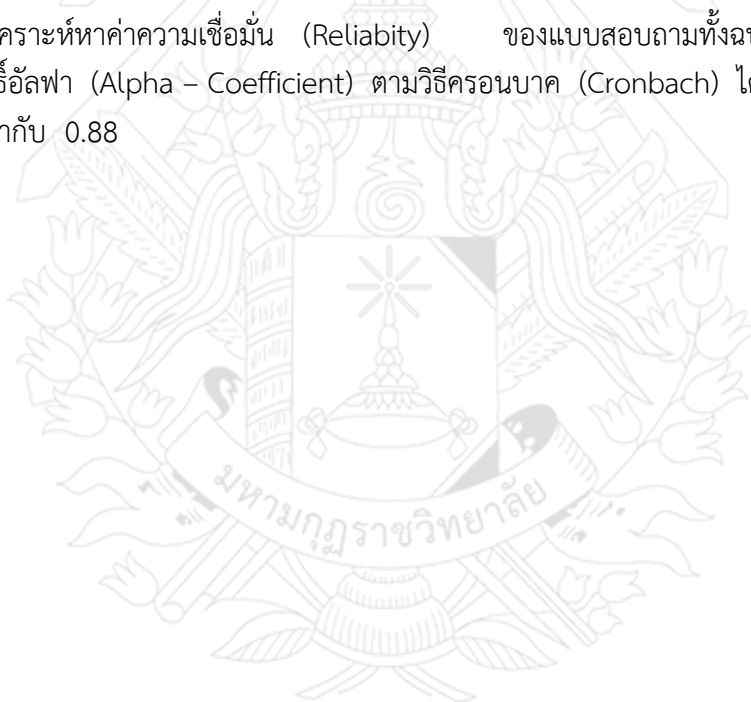
ภาคผนวก ง

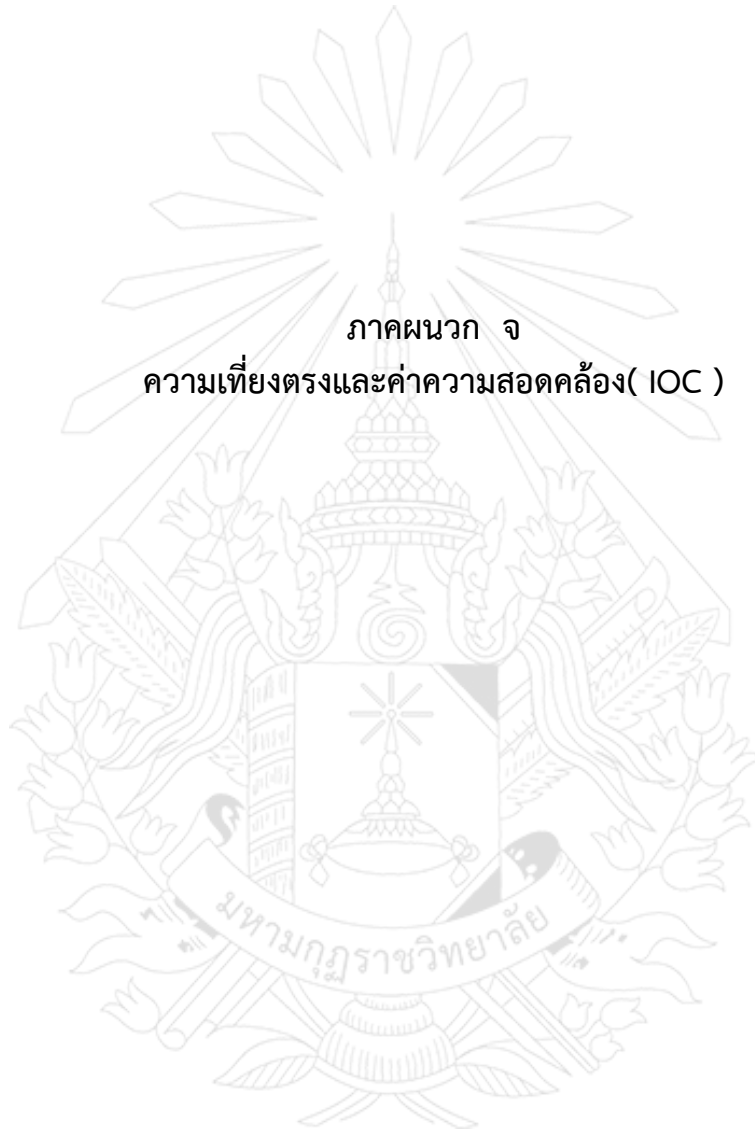
ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ตารางแสดงค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	0.54	12	0.42
2	0.53	13	0.29
3	0.33	14	0.39
4	0.54	15	0.26
5	0.65	16	0.52
6	0.60	17	0.47
7	0.40	18	0.31
8	0.67	19	0.58
9	0.50	20	0.46
10	0.54	21	0.38
11	0.39	22	0.42

วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha - Coefficient) ตามวิธีครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88

ภาคผนวก จ
ความเที่ยงตรงและค่าความสอดคล้อง(IOC)

ตาราง แสดงผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงและค่าความสอดคล้อง (IOC) วิจัยเรื่องการใช้
หลักกฤษฎีบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อ ที่	การใช้หลักกฤษฎีบท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			Σ^R	IOC
		คนที่ 1	คนที่2	คนที่3		
ด้านฉันทะ						
1	ผู้บริหารมีความสนใจและติดตามงานของโรงเรียนอยู่เสมอ	+1	+1	+1	+3	1
2	ผู้บริหารมีความยินดีพอใจในผลงานต่างๆ ที่ครูและ นักเรียนของโรงเรียนปฏิบัติ	+1	+1	+1	+3	1
3	ผู้บริหารมีความพอใจในการปฏิบัติงานที่เกิด ประโยชน์ ต่อสถานศึกษา	+1	+1	+1	+3	1
4	ผู้บริหารยินดีปฏิบัติงานนอกเวลา ทำการบอ่ยตาม คำสั่ง	+1	+1	+1	+3	1
5	ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ	+1	+1	+1	+3	1
6	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะบริหารโรงเรียนให้ประสบ ความสำเร็จ	+1	+1	+1	+3	1
ด้านวิริยะ						
7	ผู้บริหารมีความเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติมอยู่เสมอ	+1	+1	+1	+3	1
8	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ สำเร็จโดยไม่หวั่น ต่ออุปสรรคของงาน	+1	+1	+1	+3	1
9	ผู้บริหารมองปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ ท้าทายความรู้ ความสามารถในการบริหารงาน	+1	+1	+1	+3	1
10	ผู้บริหารมีความขยันไม่ย่อท้อต่อความลำบากในการ บริหารงานโรงเรียน	+1	+1	+1	+3	1
11	ผู้บริหารปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของตนให้ทันสมัย และทันเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+3	1

ข้อ ที่	การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			Σ^R	IO C
		คนที่ 1	คนที่2	คนที่3		
ด้านจิตตะ						
12	ผู้บริหารให้กำลังใจผู้ที่มีความฝักใฝ่ในการปฏิบัติงาน	+1	+1	+1	+3	1
13	ผู้บริหารมีความตั้งใจมั่นที่จะปฏิบัติงานตามพันธกิจ ของโรงเรียน	+1	+1	+1	+3	1
14	ผู้บริหารส่งเสริมและเป็นกำลังใจสำหรับครูที่มีความ แน่วแน่ในการปฏิบัติงานโรงเรียน	+1	+1	+1	+3	1
15	ผู้บริหารให้กำลังใจกับครูที่มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ ปฏิบัติอยู่	+1	+1	+1	+3	1
16	ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานด้วยความมั่นคง ไม่หวั่นไหว	+1	+1	+1	+3	1
17	ผู้บริหารมีความตั้งใจในการบริหารจัดการศึกษาให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	+3	1
18	ผู้บริหารมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน นั้นให้บรรลุ เป้าหมาย	+1	+1	+1	+3	1
ด้านวิมังสา						
19	ผู้บริหารได้มีการวิเคราะห์และทบทวนจุด เด่นและจุด ด้อยของการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมา เพื่อนำมาวาง แผนการปฏิบัติงานงานในปัจจุบัน	+1	+1	+1	+3	1
20	ผู้บริหารได้มีการทบทวนกระบวนการทำงานก่อนลงมือ ปฏิบัติงาน	+1	+1	+1	+3	1
21	ผู้บริหารได้มีการประเมินกระบวนการปฏิบัติงาน ระหว่างการทำงานของครูเสมอ	+1	+1	+1	+3	1
22	ผู้บริหารได้มีการประเมินงานหรือโครงการเมื่อสิ้นสุด การปฏิบัติงานหรือโครงการ	+1	+1	+1	+3	1

จากการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงและค่าความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าความเที่ยงตรงและค่า
ความสอดคล้องทั้งฉบับ เท่ากับ 1.00

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - สกุล : พระปัญญา กุศลจิตโต (ประชุมสุข)
- วัน เดือน ปีเกิด : 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2523
- ชาติภูมิ : 87 หมู่ที่ 1 บ้านโคกศิลา ตำบลโคกศิลา อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 84 วัดประชานิยม ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
- ตำแหน่ง : ครูโรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชานิยม
- สถานที่ทำงาน : โรงเรียนพระปริยัติสามัญวัดประชานิยม ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
- การศึกษา
- พ.ศ. 2542 : มัธยมศึกษาปีที่ 6 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอำนาจเจริญ
- พ.ศ. 2550 : ศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2558 : ศีษศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

